

ІГОР КАЛИНЕНКО

ТРОЯНДНІ ДАЛІ

Ігор Калиненко

ТРОЯНДНІ ДАЛІ

Збірка Друга

Друковано на правах рукопису.

Впов. П Проф. Д-ру В. Державину широ дякую
за коректу частини тексту.

I. Калиненко

ГОЛУБІ ДАЛІ

Ця іскра полум'ям сліпила
Пекла нестерпно гаряче.
Йому вчуvalось — Божа сила
У венах кров його несе.

І як радів — ця Божа сила
Зове його до віщих діл :
Прийми, прийми, Вкраїно мила,
Життя моєго весь уділ !

Ігор Калиненко

Нова книжка Ігоря Калиненка : Сонети та оди, переклади із світової літератури, пісні релігійно-національного змісту, проза то казки. Мистецьке оформлення М. Левицького. Переднє слово автора : Лист до молодого приятеля (про поезію і музику). Стор. 87, на білому папері, друк : Лювен, 1959.

Вже сам зовнішній вигляд книжки дуже мило вражає, промовляючи відповідно до змісту — давниною, далечною, — як рівно ж огриває теплом сучасності, рідного голубого неба і сонця. Випускаючи в світ свою книжку, молодий автор — Ігор Калиненко — заквітчав українське літературне поле „Голубими далями”, милою квіткою, що ніби ця голуба волошка синіє між золотистими колосками української пшениці, наче усміх вселудського духа — добра, правди, святости й любові. „Голубі далі” соняшними разками прояснюють на далекій чужині нашу сіру буденницину чимсь далеким; для прикладу наведім перед наши очі образ про „Мавку Гіндустану”, що нагадує дещо з „Лісової пісні” Лесі Українки :

Обійми ж но мене рученьками гілок !
Ти ж про неї, батеньку, завжди старання май,
Наче б доню твою, мою квітку кохай.

Індієць відповідає :

Я звінчаю милу квітку твою з любком, амра-кущем,
Він осипле їх ароматним дощем.
Так для неї знайду. Моя доню, бодрись !
Круті клени густі, ти, священий ерем —
Шякуntаля йде геть в свого лада терем.

Заки краплею рос ізвогчила уста,
Кожний раз рясно вас підливала вона.
Як любила вона блеск чепурних оздоб,
Ані раз для коси ваших вжила квіток.

Із староіндійської поеми „Шякунталя”
А ось покажемо взрець такий рідний та знайомий, яскраво
висловлений у пісні „Сонце листопада” :

Гомону ясами, осені полями
Пролітає слава, що Вкраїна встала ! Гей !
Княжий Холм радіє, Ужгород в надії,
Волинь тиха і Перемишль !

Всюди усміх ясний в львов'ян сльози щастя,
Багреці листкові, мов вінки лаврові. Гей !
Гомонить чудова українська мова
В урядах і площах Львова.

Напевно з приємністю візьме до рук „Голубі далі” і не поставить, н перечитавши іх до кінця український інтелігент; знайде духову насолоду пересічний український читач, щось цікавого і корисного знайде там, а так само й найменший український читач, формуючи свій дитячий характер, любуючись так уміло змальованими рідними казками, оповіданнями й легендами.

Цим коротким, загальним начерком не заторкуємо тонкостей поетичних досягнень Ігоря Калиненка, залишаємо це компетентним критикам; однак, як один із пересічних читачів, любителів мистецтва, почувавшись до обов’язку і свій кинути голос — палкого привіту й щирої подяки на адресу шанованого автора „Голубих далів”, за цінний букет, зложений із сімох квіток-розділів, цих пестробарвних, витончених думок людського духу, що з широких і далеких світових обріїв завжди звертають та несуть нас до Вітчизни України (ст. 17), де

Могили високі росами блищають
Сизії тумани балками біжать.
Легко вітер дихнув, вдарив перепел,
Сиплеється дзвіночком жайворонків трель.
Рідні села, ниви, дуброви, луги,
Сріблоленті річки, гори й долини —
Ви, шумливі рідні шахти і міста,
Україно щастя, Нене дорога !

Хай же Господь, Пречиста Діва Марія та рідні українські святі мученики і угодники Божі благословлять творчий почин молодого поета Ігоря Калиненка, щоб у скорому часі подарував нам ще більшу й кращу голубу квітку, що пахла б калиновими гаями, вишневими садами, золотими полями в яснім сяйві сонця рожевих обріїв та далеких світів.

Микола Галичко

I

Проза

ЗАХИСТ ТА ПРОСЛАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Гутірка під Різдво Р.Б. 1960. Для СУМ-у, Юного СУМ-у у вільному світі та для Тебе, Дорога Молоде, в Україні суща)

Зближається чудове, чарівне, захоплююче, вселюдське свято Христового Різдва. Пора найсолодших переживань і споминів, свято одиниць і сімей, свято всіх націй, празник празників, свято все-українське.

Бог Предвічний — народився !
Прийшов днесь із небес — щоб спсти люд свій ввесь
І утішив вся.

Я продумував якийсь час, на яку тему провести гутірку, любі молоді Приятелі, під Різдво Р.Б. 1960-го, і за предмет вибрал тему : **Захист та звеличення української мови.**

Спитаєшся, молодий Приятелю, який зв'язок має рідна мова з темою Спасителевого Народження, з великим Ділом Відкуплення людського Роду з кайдан гріха ?

Відповідаю Тобі : Зв'язок цей — величезний, очевидний і тема — надзвичайно важлива і серйозна. Чому — послухайте !

В половині шіснадцятого сторіччя проживала у Франції група молодих людей : Петро Ронкард (1524-1585), Яким Дю Беллє (1525-1560), Баїф та інші. Від сотки літ зачався в західній Європі рух гуманізму й ренасансу (Відродження). Полягав цей рух у тому, що передові люди епохи стали вивчати безсмертні твори римської та грецької старовини та в них шукати надхнення до нових шляхів обнови, відродження своїх народів, та їх звеличення. Гуманісти кинули клич : До джерел (Ад фонте) ! Цей новий рух приніс Європі багатогранного духа культури, що його полум'я горить аж по сьогодні, але він скривав також у собі велику **небезпеку**. Чимало тодішніх людей так сильно захопились творами Вергілія, Горация, Ціцерона, Овідія, Гомера, Піндара, й Анакреонта, що зачали погорджувати її цуратися **рідної мови**, мовляв : народні мови — мізерні і недостойні, вульгарні і нікудишні; придатні до кухні і до лайки, а не до науки, мистецтва державного вжитку та поезії.

I саме вище названа група юних французів зібралась у 1547-м році в колежу Кокероль під Парижем і видала історично-важливий **Маніфест Бригади**, вневдовзі названий **Маніфестом Плеяди**: чудово та конечно вивчати класиків греко-римської старовини, але не на те, щоб зрадливо відцуратись **рідної народної мови** та сліпо наслідувати старовинних латинською мовою. Ні, запротестували в Маніфесті плеядівці! Старовинні генії мають стати нам учителями і на їх безсмертних зразках кожний народ має плакати і розвивати **рідну мову** і **рідну культуру**.

Минуло ще два роки і в 1549-му році Яким Дю Беллєй видрукував окремою книжкою свій невмірущий твір: **Захист та Прославлення Французької Мови**. В нім розробив він та розгорнув систематично великі ідеї Маніфесту плеядівців: Рідна, материнська мова — не підла та вульгарна, але священна, достойна, і люба. Її треба наполегливо вивчати, плекати та розроблювати. Вона гідна, щоб нею висловити найвищі і найсвятіші ідеї, вона достойна, щоб її вживали королі та державні установи та щоб нею писати недосяжні архітвори поезії та письменства. Маніфест Плеяди викресав такий ентузіазм, що створив низку шедеврів світової літератури та у найближчих сторіччях породив таких геніїв слова, як Шекспір, Сервантес, Льопе ді Вега, Гете, Шіллер, Віктор Гюго, а в 19-му й 20-му сторіччях: Шевченка й Міцкевича, Івана Франка та Лесю Українку.

Високий ідеал плеядівців тільки поволі міг продістатись на українські землі. Наша Вітчизна, фізично нищена триста-річними наїздами монголів-татар, в половині шістнадцятого сторіччя лежала безсильною здобиччю в кігтях польського шляхетсько-королівського імперіалізму. Ще 20 років і західній удав здавалося б на завжди поглине свою жертву так зв. Люблінською унією 1569-го року. Нашим предкам не до вільної творчості було, не до розвитку рідної культури! Ім жити не давали непосильною панциною; рідну нашу мову та церковний обряд безпощадно ліквідували з міст та урядів; українців, господарів на їх землі, трактували гірш німців, жидів та вірмен. Як зачумленим паріям дозволяли жити тільки на одній вулиці міста Львова („Руська вулиця“).

Не диво, що животворне явище західної Плеяди з 16-го сторіччя, чудним струмом подій та обставин з'явилось у нас, в Україні, аж у двадцятих і тридцятих роках 20-го сторіччя, вже в добу іншого поневолювача,sovєтської Росії. Беру до уваги „Гроно п'ятірне нездоланих співців“, що ними були: Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Юрій Клен та Максим Рильський. Тільки останнього духовно „поподолали“ більшовики. Решта неоклясиків творять справжню українську Бригаду чи Плеяду і скільки подібності є поміж французькими плеядівцями з 16-го сторіччя і нашими — з двадцятого! Що для західніх був культурний, рідномовний маніфест у книжці „Захист та Возвеличення французької

мови ”, те для наших плеядівців є збірник циклу літ. — критичних нарисів Миколи Зерова під з. „До джерел” («Ad fontes» 1924 рік). Західні плеядівці кинули клич: „Геть рабське наслідування греків і римлян. Хай живе свіжа, пахуча рідна мова ! ” Українські неоклясики кинули клич: „Европа, а не лікнеп! ” І солідаризувались в одній точці вповні з неоромантиком М. Хвильовим : „Геть від Москви ! ” Напрям : Европа !

Західні плеядівці обороняли незалежність національної культури та вимагали від молоді найвищих кваліфікацій. Яким Дю Беллє так написав у 1549-му році в своїй «*Défense et Illustration de la Langue française* » *): „Як ти, молода людино, хочеш насправді захистити та прославити матірню Мову, то треба тобі роками просидіти над творами старовинних, щоб оволодіти їх кунштом. Треба тобі вміти відмовити собі силу-силенну фізичних розкошів і насолод; замість швидятися й байдикувати, умій довгими днями і ночами замикатися в своїй кімнаті та наполегливо працювати над собою; врешті вміти стерпіти голод і холод, невигоди й нестатки ради такого високого ідеалу, що ним є захист і звеличення Материнської Мови ! Інакше, ти, молода людино, не звеличиш рідну мову, а її спартачиш і сплюгавиш ! ”

Трохи пізніше Михайло Монтень (1533-1592), у своїм архітвori „Есеї” заявив, що нездарних письменників та графоманів треба б замкнути в тюрмах, стільки шкоди приносять вони спільноті !

Наші ж неоклясики-плеядівці, устами свого корифея М. Зерова, висувають такі три гасла на кризу зоветизованої України в письменстві : 1) Засвоїти величній досвід всесвітнього письменства, цебто молодь має здобути міцну літературну освіту та вперто й систематично працювати над собою; 2) треба вивчати нашу українську традицію та переоцінити наш літературний дорібок і 3) мати мистецьку вибагливість, цебто підвищувати постійно вимоги супроти себе.

II.

Культурницька, мистецька робота Зерова та його друзів була насправді вирішальним боем за українську духовість проти московської совєтчини; бій за рідну мову, культурну відрубність від Московщини, бій за **українську державність**. Це, що письменники інших народів потрапили зробити кропіткою працею довгих сторіч, те наші плеядці-неоклясики, у нелюдських суворих обставинах совєтчини, проробили за 20-30 літ : вивели українську мову, її культуру, з загумінку провінційності й невиробленості — на широкі світові шляхи. Тим самим поставили українську духовість поруч духовості „народів вольних кола ” і дали їй **суворе, кричуше право** розви-

*) Цитую з пам'яті.

ватись як найшвидше в обставинах незалежної від нікого державності.

І от, юний Приятелю, приходимо до самої суті сьогоднішньої гутірки: дорогоцінний скарб наш, сяюча перла, **українська мова зараз знаходиться в смертельній небезпеці...** в Україні !

Народженням своїм приніс Христос Спаситель не тільки визволення від гріха, зла й усякої підлоти, але також право кожній людині на волю особисту, групову й національну, приніс людині священне право розвивати безконечні внутрішні багатства згідно з її особливостями, за притаманним генієм рідної мови. Бо рідна мова, стиль людини, Приятелю, це щось дуже, дуже важливе, це — сама людина, **ціла людина**, як у 17-му сторіччі написав Ляbruер, а тепер науково стверджують лінгвісти й психологи. Що б ти сказав, якби, для прикладу, в Нью-Йорку запанувала китайська чи японська мова, на вулицях Лондону й Парижа ти почув виключно німецьку мову ? Напевно, Друже, ти б сказав, що сталося щось кривдяче і ненормальне; ти б заключив, що чужа сила поневолила ці зараз могутні нації. А власне, таке жорстоке насильство заводиться тепер в Україні : на вулиці Києва, Харкова, Одеси і Львова почуєш українську мову часом тільки в 20 процент. В університетах, театрі, видавництвах, школах, кіосках майже всюди почуєш російську мову, мову окупанта. Саме недавно влада СССР схвалила шкільний закон, що має завданням у ехидний, прихованій спосіб зробити українську мову необов'язковою в Україні.

В період Різдва усвідомиш собі, юний Приятелю, що високий Ідеал волі, для якого Месія народився та вмер, в Україні та серед інших поневолених народів дальше безжалюно топтаний чобітами і лаптями московських Іродів-поневолювачів. Ірод убив вифлеємських Дітей, та не вбив Господа Ісуса. Варварська Москва вбила корифеїв нашого національного Відродження : Петлюру й Коновалця, Чупринку й Бандеру, М. Зерова з товаришами, але не вбila їх Духа, не вбila українського Ренесансу. В сиву давнину загинув праведний Сократ, бо не хотів зламати вічного Божого закону. За правду, за визвольні дії, 1431-го року спалили англійці в Руані св. Іванну д'Арк. Сократ та Орлеанська Діва насправді — перемогли, а їхні кати повік вкрились ганьбою. Сьогодні їхнє ім'я не сходить із уст передового людства. Самі англійці сьогодні вповні перевірили свої погляди та й віддають пошану геройні. Вище названі українські великі мужі згинули з російських рук за ті самі високі Ідеали правди, добра і краси, що за них віддав духа Спаситель Христос, а зо смертних Сократ, Св. Іванна та безліч других. Був довгий час, що за малими винятками усе російське громадянство рішуче засуджувало дію польського визвольного героя Т. Косцюшка, як теж наступні змагання 1830 та 1863 років. Тепер ми свідками, як навіть самі

росіяни мусіли зрегабілітувати Косцюшка та його співпрацівників. Так теж ідеал Волі й достоїнства української мови переможе, як духовно зараз перемагають Бандера та Зеров. Гряде час, що росіяни будуть змушені зревідувати свої фальшиві погляди і признати геройство Мазепи й Полуботка, Петлюри, Коновальця, Чупринки й Бандери, Зерова та всіх борців УПА. Раз усунені з території України й інших народів, вони мусять признати суверенність волі українців в Україні, сувереність української мови й синькового прапора, право України мати свою власну армію. Тоді тільки можна буде говорити про мир між слов'янами.

Он чому, милий Приятелю, звертаємося до Тебе, щоб з нагоди Різдва випрохати собі в Новонародженого Христа та Його Матінки після Божественної Благодаті гарячу, полум'яну любов до рідної, української Мови. Вся українська молодь усього світу враз із мільйонами студіючої Молоді в Україні повинна з нагоди Різдва 1960 оприлюднити **свій Маніфест на Захист та Звеличення української Мови**, т. з.н. зачати з ще більшим вогнем та ентузіазмом вивчати, боронити, прославляти **рідну мову** й говорити нею між собою в західно-европейських, американських і підсоветських обставинах. Частина молоді, що в ВУЗ-ах, технікумах, університетах України не виявляє любові до рідної мови, поміж собою та професорами вживає російської мови, тим самим виявляє, як московське ярмо криваво вгризлося в її хребет та як енергійно потрібно їй протиставитись московській блекоті. Адже Тобі, юний Приятелю, відомі слова Т. Г. Шевченка :

Бо хто матір забуває,
Того Бог карає...

Українська мова — це справді **мати** нашого духа, що стоїть на сторожі національної чести, відрубності, захищає українського генія. Адже цією мовою вперше говорила до нас рідна мати в час райського періоду нашого життя, дитинства. Цією мовою славимо Христа і Пречисту, цією мовою потрапимо доцільно розгорнути наші українські можливості.

Юнаки та Юначки наші у західному світі, в Америці й Канаді, що замість у свободних обставинах культивувати рідне слово, занедбували б рівномовні студії та „цвенькали б”, глаголали б по-чужому, за словом Шевченка, показалися б **дезертирами визвольного фронту України**, дали б незбитий доказ, що вони не дуби, а осики, безхарактерні гнучкошиенки, нюньки й нездари.

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має !

(о. Сидір Воробкевич)

Значить, що хто з української молоді свідомо відцувався б рідної мови, погордив нею, то це вже був би не тільки безхребетний тюхтій, але й **зрадник народу**, з камінем замість серця.

У Твоїх курсах українознавства ти чув, Друже, про письменника й поета Володимира Самійленка (1864-1925) ? Навіть, як би він нічого іншого не написав (насправді створив він чимало чого гарного !), а тільки один-однісський вірш п. з. „Українська мова” (присвячений пам’яті Т. Шевченка), то вже за нього одного заслугував би поет на вічну вдячність синів і дочок України. Ось так зачинається цей короткий шедевр *) :

„Діямант дорогий на дорозі лежав —
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не пізнав діяманта того.
Йшло багато людей і топтали його,
Але раз тим шляхом хтось чудовний ішов,
І в пилу на шляху діямант він знайшов... ”

Тоді той „чудовний” прохожий (цебто Т. Шевченко, додадуєшся, молодий Приятелю) підібрав перлину з пороху, обчистив, вишліфував, так що :

Камінець засіяв
І промінням ясним всіх людей здивував...

I Ти, юний Приятелю (-ко), стань теж таким прохожим, підіймай з пилу принижену Москвою українську мову, учись, думай, читай, шліфуй цей дорогоцінних діямант.

Бо каже В. Самійленко :

Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла...
І як зорю ясну, вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засіяла вона...

Отож, люба Молоде, в цьому вірші і програма всієї української Молоді світу. Солодкими, найчарівнішими в світі колядками прославляймо Чудо Вифлеємської Нічки та просім в Господа робити українську мову щораз кращим знаряддям в боротьбі проти антихриста. Отакий хай буде наш Український Маніфест на Захист і Прославу української мови під Різдво Р.Б. 1960.

Христос Раждається !

*) Гл. Антологія української поезії, видав СУМ у Лондоні 1957, ст. 141-142.

УРИВКИ З РОМАНУ „ГАЙНРІХ ФОН ОФТЕРДІНГЕН” НОВАЛІСА СИНЯ КВІТКА

Побачив себе він (Гайнріх) на м'якому лужку біля джерела, що трискало в простір і наче зникало. Поблизу стреміли темноголубі скелі, прочерчені різникользоровими жилами. Денне освітлення кругом було ясніш та лагідніш, аніж звичайно, а небо стало фіялково-синювате та пречисте. Але всією силою притягнула його увагу висока та світлосиня квітка. Вона була зовсім близько до джерела та горнулась до юнака широкими, блискучими листками. Довкруги неї пишалась сила-силенна строкатих квіток та сповняла повітря найдобірнішими пахощами. Він зорив тільки синю квітку та невимовно ніжно вдивлявся в неї. Врешті хотів підійти до неї. Раптом квітка затретміла й стала мінитись. Листочки заблищають ще більше та сповивали ростуче стебло. Квітка схилилась до юнака, і з-посеред квіткових платочків видно було синій широчезний ковнір, де ворушилось ніжне личко. Солодкий подив наростав і дуже мінівся, як раптом збудив юнака голос матері; він побачив себе в батьківському домі, що його озорив соняшний світанок...

Старий тоді питаеться, чи є ще більше печер. На це відповів пустельник, що поблизу є ще кілька дуже великих, і ладний був запропонувати його туди. Старий був готовий у дорогу. Пустельникові тим часом упало в око, як дуже насоложджувався Гайнріх його книгами. Отож він дозволив юнакові застаться та за часу їх відсутності далі переглядти книги. Гайнріх на радощах застався читати і подякував йому за дозвіл. Гайнріх перелистував з надмірною насолодою. Під кінець потрапила йому до рук книга, написана чужою мовою. Здавалось йому, що ця мова де-що схожа на латинську, або італійську. Йому сильно захотілось знати цю мову, бо книга йому особливо сподобалась, хоч він не второпав у ній ніжче одного складу. Книжка була без заголовку, та листкуччи, знайшов у ній хоч декілька малюнків. Картини виглядали йому дивно знайомими. Юнак наполегливіше розглянув їх, та й досить виразно відкрив серед постатей одну схожу на себе. Стравоженому юнакові здавалось це сном. Але він ще і ще придивлявся, і далі не міг уже сумніватись при явній схожості. Ледве міг довіритись своїм очам, ясно помітивши на іншій картині пустельника, та старого. Опісля він на інших образках упізнав жительку Сходу, батьків, тюрінгійського графа з графинею, свого друга, замкового душпастиря та ще декого з своїх знайомих. Та їх убрання було інше, наче старосвітське. Чимало постатей не міг він розпізнати, хоч і вони були юнакові вже наче відомі.

Він розглянув з усіх боків свою власну подобу. Врешті його портрет виглядав більшим і благороднішим. В руці він держав гітару, а графиня давала йому вінок. Він бачив себе на цісарському дворі, на кораблі, а то знову довірливо пестила його струнка, ласкава дівчинка. Бачив себе в бою з чоловіками диковинного вигляду, у то знову в дружніх розмовах із сарацінами й маврами. Часто бачив він у своєму товаристві одного поважного чоловіка. Він ноочував глибоку пошану до цієї високої постаті, залюбки вбачав себе з ним в рам'я. Кінцеві картини були темнувати і зовсім нерозбірливі. Однак деякі постаті зі сновидіння вражали його глибоким захватом. Кінцеві аркуші були вирвані. Зажурений Гайнріх дуже запрагнув прочитати книжку, дістatti її в повну власність. Все наново роздивляв він картини та був вражений, зачувши повертаюче товариство. Юнакові стало дивно соромно. Він не відважився виявити своє відкриття, згорнув книжку й тільки запитав пустельника, — що за назва твору та якою він мовою? Тільки тоді він дізнався, що написано те провансальською мовою. „Давно вже читав я цю книгу”, сказав пустельножитель: „Важко мені стає й пригадати докладніше сам зміст. Наскільки пам'ятаю, це розповідь про чудесні пережиття поета. Там зображені та прославлено поетичне мистецтво в його прерізних відношеннях. Рукопису недостає кінця. Його привіз я з Єрусалиму, зі спадку по одному другові. Книгу я рішив забрати з собою на пам'ятку по ньому! ”

Вони розпрощались. Гайнріх був зворушений до сліз. Яскіння видалась йому такою цікавою, а пустельник був такий люб'язний!

Обидва сердечно обійняли старця, і він сам виявляв, які й вони стали йому симпатичні. Гайнріх мав враження, що старець споглядає на нього так приязно, з пронизуючим поглядом. Його прощальні слова були для юнака такі дуже значущі. Старець, виглядало, знову про юнакове відкриття та натякав на нього. Він провів їх до самого входу в печери, а раніше попросив гостей, зокрема юнака, нічого не говорити про пустельника селянам; інакше вони надокучають йому своєю настирливістю.

Гості пообіцяли. На прощання всі попрохали в старця молитов. Він і каже: „За якийсь час ми знову побачимось і трохи посміємося з нашої сьогоднішньої гутірки. Ми знайдемось серед небесного дня та зрадімо з цієї приятельської зустрічі, в цих долинах проби, де нас одуховляли однакові міркування та однакові прочуття. Скеруйте міцно око в небо, то ніколи воно не загубить дороги у вашу вітчизну.” — В тихій побожності вони розпрощались, швидко знайшли своїх боягузливих товаришів, та гуторячи про всячину внедовзі дійшли до села. Там затурбована Гайнріхова маті пригостила всіх серед великої радості.

З МІРКУВАНЬ ПРО ПОЕЗІЮ

Кінг'зор продовжав говорити: „Перш за все, поезія хоче, щоб її трактувати, як суворе в найточнішому значенні, мистецтво. Як тільки потрактувати її за саму насолоду, то це вже не-поезія. Поетові непотрібно бездільно шлятись ціліс'кій Божій день у погоні за порівнаннями та почуттями. Це була зовсім нікудишня метода. Вимоги нашого мистецтва такі: чистий отворений ум, моторність вдумуватись і розмішляти та майстерність перемішати всі наші таланти у взаємно животворну діяльність і в ній витривати. Хочете ви мені повірити, то не смійте проганувати ні одного дня, де ви че збагатили б знань та не здобули будь-яких відомостей. Місто кишиш усякого роду мистцями. Тут знайдете хоч декілька досвідчених державних мужів, тут і освічене купецтво. Без особливіших труднощів можете познайомитись з усіма станами, всіма ремеслами, всіма відносинами чи вимогами людської спільноти. Я радо навчу вас техніки нашої штуки, і ми спільно прочитаємо найвидатніші твори. Ви можете розподілити Матильдині години навчання, вона ж радо навчатиме вас гри на гітарі. Кожне зайняття готовуватиме чергове зайняття. Раз ви так доцільно розложите день, то й розмова й насолоди товариських вечірок та споглядання добрих краєвидів завжди наново захоплюватимуть вас найрадіснішими втіхами.

ПРИСВЯТА

Новалісової поетичної творчості духові померлої Софії
(стор. 41, видання „Гольдманнс Ташенбюхер”, Мюнхен, 1958)

Збудила ти у мене нахил горній
У серце всесвіту доглибно прямувати,
При доторку руки твоєї довіряти,
Що певно пронесеш мене крізь шторми.

Картанням ти явила про дитя турботу.
Із ним гуляла все казковими стежками,
Бувши прайзом між ніжними жінками,
Ти серце юнака наснажила до зльоту.

Що зв'язує мене земними тягарями?
Не є мое життя і серце ввік твоє?
І чи твоя любов мене не осіня?

Для тебе я зайнявсь мистецтвом благородним,
Бо Муза ти моя, укохана, була.
І янголом моого творіння охоронним.

II

Сонети

ГОШІВСЬКА ПРЕЧИСТА

Гора ясна, де Прекрасна
Діва сіяє...
Народна пісня прочан

Богоматі і Діво ! Ти — Сонце Карпатських гір,
Що любиш шум ялин й гуцульські полонини
Й букети гворздиків і пахощі ожини
Покладені колись на Твій барвний престіл.

Пречистая ! З перлових райських брам
З-між янголів, задивлених на Твого ономора
Споглянь, споглянь, як варварська потвора
Геть рознесла Твоєї слави Храм.

Лиш смутно сосни там гудуть, де юрмились прочани
Й ридають мачки там пресрібними росами
На опустошений ясній Горі.

Та дивну міць тайť ще Гошівська Скала
І Лавра Київська й Почаївська Земля
Й Софія білокамінна в Нерушимій Стіні !

КИЇВСЬКА СОФІЯ

Слухай :
Десь в небі пливуть ріки,
Потужні ріки дзвону Лаври і Софії..
П. Тичина, „Золотий гомін“

Я довго жив в Едемі чудних нав,
Софіє Київська, феєріє веснова !
Яка мозаїк зелень голубова,
Яка рожевість між твоїх заправ !

Могутній Деісус над луком перемоги
Бездню смерти б'є і чорного гріха, —
Й Оранта Пресвята, Нерушена Стіна,
Напрям показує, будучини дороги.

Рум'янком запахуща й васильком,
Обвіяна молитви ладаном,
Катедро наша величава !

Перстом дрижачим на Софію
Указуймо, на світлу мрію,
І кличмо : „Слава, вічна слава !“

ОЛЕГ ВІЩИЙ

Кмітливий Олег, подібний орlam,
Звів очі на берег зелений Дніпра
І крикнув надхненно: „Це воля моя.
Буть Києву матір'ю усім городам !

Я Азії здеїждав полчища кощеїв
Загородивши шлях червоними щитами.
Тепер би Півдня зміцниться медами
З Візантії, браття, царственних роемеїв ! ”

Великий князю ! Ти в віщім завзятті
Азійському полю став мостили гаті
І перший Вкраїні вказав завдання :

Велика будучність твоого народу
В поєднанні духа Європи і Сходу !
Даремно, гадюко, кусаєш князя !

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ СТЕПАНА БАНДЕРИ

Ой Морозе, Морозенку...
(Українська історична пісня)

Букети повні рож і рдяної калини
Покласти нам дозволь на свіжу домовину
Твою : — творче УПА, надхненнiku до чину,
Що має за мету державність України.

Немов магнет сталаний, як джерело життя,
Саме Твоє ім'я — надхненням для мільйонів.
Не вбila смерть Тебе, бо свіжих батальонів
Стаєш прапороносець і знам'я !

Чорнозем рідних скiб і чорноморську воду
Покладено в труні вогненного борця.
Його потужний дух окрилює серця,

Аж доки прах спічне в столичнім пантеоні.
Бандерине ім'я значиме свободу
У вихорі сторіч, в назламних легіоні !

ОСІНЬ

Як вчора це було, пригадуєте, друзі ?
Під сонячним теплом дрімали сни зелені...
Сьогодні йду лукою : в охровій пелені
Туманиться земля, багріють дуби дужі.

Рябина он снує, в коральовім намисті,
На мольберті гаїв, зразки біблійних сцен :
Змагання світла й тьми, утрачений Едем,
Змисл людського життя, його шляхи тернисті.

І звідкіля взялись червоні плями пнів
І багреці гранат між кронами беріз ?
І що це за тічні плямисторижих кіз ?

Несказана туга виходить із лісів
І плач приречення на речовинне тління,
Але й упевненість, що прийде воскресіння.

ЗОРЯНЕ НЕБО

Присвячу С. Н.

Люблю вечорами дивитись на зорі.
Пригадують вони отари овечат,
Що граються у срібнім вруні шат,
Розсипані, як перли, у просторі.

Самоцвітно сяють оксамитні ґруні
Таємничі такі, сповнені величі дивної,
Мерехтять ці світи краси зір переливної,
Аж не спиться мені від такої тиші.

Каже серце тоді тремтливе і п'янке,
Що є щось в світі краще і вище за марне
Людського роду земське „Уживай ! ”

Що понад болі і жагу,
Над смерті жах і тлінь плісну
Живе Краса, живий мій Рай !

ДО ЛЮДСТВА

Людино атому, заалізо-бетона,
Чи чуєш могильний жах Предків твоїх ?
Чи можуть узнати дитям свого лона
Злідение поріддя машини рабів ?

Кругом майоріють потворні споруди
Як виплодки духа, що втратив напрям.
Ніколи для тебе, людино, не буде
Проблемою Фавстів бурхливий пролам.

Гамлетом без роду блукаеш по світі,
Як Нітше і Шленглер толочиш нам шлях.
І сторожем міста гукаєш політів, *)
Щоб смачно їм спалось на братських гробах.

Чому найсвятіше загинуло в тобі :
Братерство і Правда і Вічна Краса ?
Чи дармо Платон жив, Сократ мусів змерти
І збулась найвища Голгофта Христа ?

БРАТАМ КАРПАТЦЯМ В АМЕРИЦІ

Чи ви чули, любі Браття
Про те славне Закарпаття ?
Як боролось до загину
За Карпатську Україну ?
Народна пісня.

Ляборцеві сини, Духновичеві вої,
Не досить горя-сліз для Срібної Землі ?
В тридцять дев'ятому, в нерівному бою
В вогонь ішли орли, Січовики-герої.

Від тисячі років Діди залишні Ваші
Карпати берегли від натиску мадярів;
Іхні ж сини тепер від російських варварів
Відстоюють права і вольності всі наши.

Країни береже могутній Корятович
З мukачівських фортець, з гранітних замкосховищ,
Щоб рожею цвіла вітчизна наша мила.

Не роздирайте ран і не творіть різниць і
Хай Київ, Ужгород і Чернівці єднає міць
Архістратига Михаїла !

*) Горожан

СЛУЗІ БОЖОМУ КИР АНДРЕЄВІ

Et pius est patriæ facta referre labor *)
Ovid : Trist. II, 392

Ізбраний з грана славних княжих родів,
Величчям сповнений історії слов'ян,
Із темряви віків Ти виринув, як пан
Сердець мільйонів і Мойсей народів.

Ось він гряде : з Синайської гори святим вогнем,
Із білим посохом в сніжній долоні,
Він передшествує стотисячній колоні
Нескорених, що йдуть в обіцянний Едем.
На чолах їх завзяття білі рожі.
На мури кремлівські тъмні, ворожі,
Гримить сурма з святця рожевих уст :

„ Народе, вір, я правдою клянусь,
Над попелища та руїни
Воскресне Церква й Україна ! ”

НАД МОГИЛОЮ КИР НИКОЛАЯ ЧАРНЕЦЬКОГО

Сумирний зір, чернечча блідність,
Все на устах усмішка мила.
Защо, Москва, святця в'язнила
Защо все топчеш людську гідність ?
Сумирний зір, геройський подвиг.
Всім подавала Свята рука
Мов білі чаши молока ;
Чому святця убив твій подих ?
Коли святиць вже догоряв
На місці заслання важкого,
Отцем Леоні передав
Заяву вірности, для Того,
Хто в Римі намісник Петра...
Спочинь же, праведна душа !

А Н Т І Г О Н А

Ніяких надмір мук не всилує мене
Зректись померти благородно.
Софокл

Наче хижак-орел із громобивних неб
Спадає на гніздо безперих часнят,
Так гордий Полінейк не побоявся втрат,
З аргіїцями припав до семибрамних Теб.
Але орел-беркут втопити ще не встиг
Кітті застромлених в плоть матері-вітчизни,
Як Арес буряний завдав кривавих близен,
І сміттям гидливим за гордість, той поліг.
На тлі братерських чвар, як промінь осяйний,
Як яблуневий цвіт, йдеш, серце, Антігоно,
Обряд дать братові, в землі покласти лоно.
І хоч тиранів люттю скута ти, дівча,
І смертних темінь мук безжалісно познача,
Ти все в серцях живеш навіки, без мани.

*) „Батьківщини повідать дії — побожний то труд”
(Овідій, „Тристії”, II, 392)

СВЯТА ІВАННА Д'АРК

Червень 1424 року.

Пасла пастушка вівці в малині.
З лазуру неба, від сонця ока
Йде Катерина шипшиннощока,
Грезетні коси-рої бджолині.

Ще й Маргарита її зустріла :
В платті рожевому, в сяйві зірок

З вінчиком на чолі із мімозних квіток,
Чотирнадцятилітна смуглявка мила.
Довгими пучками гладять Жаннині косички,
Дзвінко сміються, як срібні дзвоночки
Кораловими устами.

„Діво Іванно, ми посланниці неба,
Вітчизну рятувати тобі, дівчино, треба,
Ворога гнати шаблями !”

ПАРИЗЬКИЙ СОБОР

На тлі зірками всіяного небосхилу
Собору черчиться гіантський силюєт;
Люблю стрільчастість веж, наїжений хребет,
І грифів кам'яних порослу мохом брилу.

Мов у казковий світ, оцей стрільчастий ліс
Веде мене у чар кунштовних орнаментів,
Говорить нам про зміст євангельських моментів,
Ta про залишний хід історії коліс.

Тож слава вам і честь, гранітні письмена !
Списали вас віки, і не одна слюза
На фоліятах плит сіяє, мов алмаз.

Картують всі віки химерні арабески;
Милюємось завжди на ці розетки й фрески,
І кожна мить розбуджує новий екстаз.

НА ПОРТРЕТ ІЗАБЕЛЛИ ЕСПАНСЬКОЇ (1451-1504)

Царственна жінка. Із Мадриділа *)
Здійнялася на владний трон.
Із Фердинандом шлюбом з'єднала
Серце і долю обох корон.

Пишна Севілья в садах-фонтанах
Гримить про славу подій буйних.
Дзвони скрипають гулом в довкілля,
Палить з мушкетів ломбардський шик.

Сувора велич в тієї кралі.
Іскряться очі з-під злотних кіс
В персиків близку на маврські далі.

Вісімсотрічна визвольна сила
В ній Реконкісту славно звершила,
В мур Альпугари вstromила спис !

*) місцевість, де народилася Ізабелла.

СПІВ ЕСМЕРАЛЬДИ

В. Гюго : Собор паризької Богородиці.

У ясний день, як над свічадом Сени
Прогомонить подзвін із двох собора веж, —
Дитячий сплеск долонь, луно, мені несеш
І запах чебрецю нагрудної камени.

І кучері льняні, вкосичені чічками,
Потоком іскр падуть на сніжно-білі скроні, —
Ти ангелом ясним у золотій короні
З'явилася юрбі над мрійними стежками.

Сторіччями цвітуть твоїх акорди слів,
Збентежити ладні лящання слов'їв
І Квазімода схлип проноситься печально.

За гіднощі й прекрасних трелів звуки
Людство здало Тебе на муки,
Тебе убило, Есмеральдо !

ЕСМЕРАЛЬДА

В. Гюго : Собор паризької Богородиці.

Гармидер, шум і вигуки хріпкі
Купців, мішан і слуг при мостовій Замін.
Відповідає їм понурий передзвін;
Прокльони злидарів і стогони калік.

Та ось на тлі нужди, шкурництва, підліх зрад,
В тупотняві курній паризького казана
Зявляється вона, дитина незрівнянна,
Танцює хоровід на андалузький лад.

Чудовий, золотий є блеск її чола,
Розвихрилась в танку русявая коса
І стільки радости на преніжних щічках,

Що натовп весь, мов скам'янілій,
Замовк, здивований без міри
З слозами захвату в очах !

Б А Х

В синів музик багатім ґроні,
У слави вбраний маєтат,
У вічнім шумі фуг й сонат
Мов патріярх сидиш на троні.

З пелен дитинства і застою
Бах музику підніс на шпилі
І завершив всі творчі стилі
З енциклопедичною снагою.

Після віків неопоганства
Органами награв чар Християнства,
Адамом став в модерних гамах.

Немов Св. Духа цитра,
Про муки Господа молитва
Ридає в „ласіях“ у храмах.

БЕТГОВЕН

Грайте куранти в сонця снігу,
Шуміть музичні каскади-ріки.
Слава Бетговену, шана по віки:
Він бо приніс нам радість буйну.

Малим хлопчиною ішов у ранах
Із Бони в далекий Амстердам,
Щоб тільки слухати могутніх гам
Старого майстра на органах.

„Христос в Оливному Саду”
„Король Стефан” й „Соната Патетична”
Ведуть бої за добру справу.

„Упадення ж Атен”
Навчає про загин,
Коли не стане ідеалу.

МОЦАРТ

Геній, емоція, сила і грація
В цього Орфея музичних ритмів.
Патос і гумор, б'є елеганція
В райських аромах молитви.

Всі музи й солов'ї літали над дитям
З рожевою усмішкою в колисці, —
А пучечки троянд, фіялок і рум'ян
Курили ладаном хлоп'яткові, мов жриці

Феніксом з попелів,
Із колючих тернів
Ти здобувся на найвищі польоти.

У Свята Святих,
В царство звуків ясних,
Аж до Господа Саваота.

ВАГНЕР

Матусалим звучних гармоній
Творець музичних всесвітів.
Усе життя віддав він для боїв
Для правди і краси, зла проти гегемоній.

В німому захваті мільйони
Твоєго генія величчя;
Мов під склепінням нав готичних
Пливуть в музичній циклоні.

Співець подій Святого Граля,
Тангойзера і Парсіфала
І Нібелюнгів знамено.

Оркестр твій кличе з небуття
Героїв, велетнів життя,
Що Зігфріда мечем рубають зло.

О НІ ! ТИ НЕ ЦУРАЙСЬ СОНЕТА !

О ні, ти не цурайсь сонета !
У ньому цілий світ і ласки і краси.
І Леся і Франко і Зерова палета.
Сонетами сплели безсмертності вінки.

Нанизав у сонет Петрака тужний жаль
Немов разки перел над трумною Лаури,
І Данте оспівав свою гірку печаль
Далеко від воріт Флоренції понурих.
І Камоенс ним жив і Шекспір духом бодрий.
У Францію з-за Альп сонет вініс Дюбеллей,
Ередія піднявсь аж на Олімпу обрій
Витонченістю й ніжністю картин.
О, брате, в скельну ніч безмісячних годин
У ньому й ти шукай душевних панацей.

МОЙСЕЙ І СЕФІ

Мотто :

Вірою Мойсей, коли виріс, відрікся
був зватись сином дочки Фараонової.
Він хотів радше страждати із людом Божим, аніж мати дочасну гріховну потіху. Він наругу Христову
вважав за більше багатство, ніж скарби єгиптські.

Св. Павло, лист до Єvreїв, II,24,26.

О Сефі, няню ! Пращай Твою дитину,
Не єгиптянин я, син люду під яром,
Що стільки літ конав під обухом
Рамзесовим, місив на піраміди глину.

Прости твое дитя ! Сміливо я піду
Проти рабства, за вою проти зла.
І доки хоч душа страждатиме одна,
Я не спочину мить, я, нене, не засну !

О, сором всім катам ! Вони вбивають нас
За те, що шкіра інша в нас та інша віра,
Вони зненависники інших рас.

Брати, що кров'ю і слезами
Будете Рамзесу храми,
Розковуйтесь ,сповнилась міра !

УКРАЇНСЬКИМ ІСТОРИКАМ

Десятки літ життя в країні шахтарів,
Щоб спомагати труд для людського добра.
Із кайлом сталевим, з ліхтарнею, в касках
Їх праця долини змінила в ліс горбів.

Десятки тисяч рук у тьмі вогкій, просторій,
Десятки тисяч лиць брудним залиті потом.
Хоч важко дихать нам, січе мов спину дротом,
Та ми вперед довбаєм коридори.

І ви історики — подібні вуглекопам !
Спускаючись в підваль до предківських костей
З мозолом нам видовбуєте славу епопеї

Козацьких, княжих і трипільців розмах !
Історіє ! Ти рідна шахта діямантів
А ви історики, нам істину приносете із надрів !

НУМАНЦІЯ

133 року до Христа знищена Сціпіоном.
Всесвітній символ резистансу волелюбної нації

Нуманціє, Нуманціє, у вічній красі
Древніх часів вогненний Альказаре !
Чи випадково це геройству наче в дарі
Частки Дуро ріка несе золоті ?

Даремно Децій Брут, Гостіль із Помпеїв
Десятками років вдаряли таранами.
Як левиця малят ти захищала брами,
Відстоювала волю від підліх ворогів.

I хоч Сціпіон урешті Еміліян
Тебе, геройський городе, спалив у прах,
Так далі вічно житимеш в віках

Як Термопілі, славні Крути і Базар.
Полум'яний Сервантес в чудній драмі
Захисників Нуманції прославив.

ДОН ЕНРІКЕ

1394 - 1415

Ордену Христа майстер над майстрів
Інфант королів, творець торгспілок.
Повних сорок літ керував гурток
Славних картографів, учених мудрців.

Відкривець Мадейри, Гвінеї, Асор
Заклав Лагос, Санто й замок Терсангал.
Опікун студентів вищий всіх похвал
Цінну пише книгу про рідний фольклор.

Ввів модерний обмін і торгівлю риб.
Сприяв товариству морських китоловів
Прагнув дару віри людям кольоровим.

Про Енріке князя спомин не погиб !
Відкриттям дав поштовх ї Магеллянів шлях
Генієм Колюмба ввінчаний в віках.

ЗЕНОБІЯ ПАЛЬМІРСЬКА

Мандрівче, в ранньому поглянъ спокою
На голубі перістили
На рож портики премилі,
що сонце маже циноброю

Цивілізації потрійний посів
Спrijняла ця палка земля;
Зенобії чудна голова

В поетів сонмі ї філософів.
Нам, дітям іншої столиці,
Вкраїнської Пальміри над Дніпром,
Останеш волі прaporом.

Ніжна Зенобіє, царице
Дарма на Форум юрба п'яна
Реве; не їй, Зенобії хай вічна шана !

III

Цикл про Одісея

В КРАЇНІ ЛОТОФАГІВ

По десятирічній сіці Іліону
Не досить нам було ще грабежів і грози.
Ми річками цідили невинну кров і слози,
Аж вольно на нас дійшов до неба трону.

За кару нас зсікли мечами ісмарійці
І білокудрий Зевс нас змучив гураганом.
І хоч вже пахли нам дуброви ітакійські,
Нас хвиля понесла бурхливим океаном.

Та найстрашніш було, пригадую це з жахом :
Нас Мойра завела між лотосу їдців.
Хто раз його вкусив, к вітчизні не тужив !

Я владар Одісей, Кассандрою заклятий
Став шмагать земляків, до корабля в'язати,
Аж парус наш поплив до рідних берегів.

В ЯСКИНІ ЦИКЛОПА

В погожі дні, як пахнули цитрини,
Ми вирвались з обняття химерних лотофагів.
Так доля нещадна, як птахоловець граків
Нас видала до рук потвори, не людини.

Жахливий Поліфем замкнув нас в долинах
Й щоранку пожираєв котрогось на сніданок.
Ми вже прокляли час, як рушили в світанок
Блукати марно так і гинути в зубах.

Та ні ! Не буде так, бо мудрий Одісей
Звів прямо нанівець циклопів замір злій,
З друзями вдалими потвори знищив око.

І друзі попилили, щасливі, що живий
У білі Еолії, де цар жив вітровий
І море граво їм рожево і широко.

У ЧАРІВНИЦІ КІРКЕІ

Так любо нам було від диких лестригонів
Заплисти в райський світ голубих островів.
Під шум цілющих пальм з нас кожний відпочив
Під тужний спів чайок, у згоді, без прокльонів.

Аж ось до вух всім нам — чарівний голосок :
Кіркея це пряла в палацах куделицю.
Побачили ми дим, що плив над теремок
І вчули срібний тон : „Заходьте у світлицю ”.

Мов стадо голубів, ми піддались примані.
Вже відьма нас гостить, мішає зілля п'яні,
Торкнула прутом нас ізлегка по плечам.

I вже готово все : не воїни ми вколо
Лиш вепри і вовки, лиш виємо спроквола.
Отак скарав в нас Зевс довірливість жінкам.

ОДІСЕЙ I НАВСІКАЯ

Одісея, пісня VI

Прекрасная діво, Діяно ясна
А може царівно, поклін низький тобі !
Водороствами вкритий, розбитий на воді
Про захист я благаю і іжу та вбрання.

I небо хай в заплату подасть тобі добра
Трояндами застелить усі стежки життєві.
Три рази прещасливі батьки твої й братове,
Що викохали квітку такого квітника.

I лада хай богове знайдуть рівню тобі,
Бо зразу стільки чару не бачив на землі.
На ці слова красуня всміхнулася привітно,

Заплескала служницям вгостити гостя гідно.
Зодягнений і ситий, надію веселий
Йде Одісей проворний у феакійські села.

ОДІСЕЙ IZ ТІННЮ МАТЕРІ

Одісея, пісня XI.

О люба матінко, я знаю : біль за мною
Тебе поклав у темну домовину.
О, стільки літ скитальчою тропою
Тебе я не забув, о нене, ні хвилину.

Про тебе думка, матінко, була провідною зорею
I сонечко душі, що розбитка вело.
Туга побачити тебе в потужнила весло,
Голубонько моя страдальна, люба неню !

Я дякую за вість, що батько мій живе.
Що син мій Телемах розумно люд веде,
Та що в слізозах за мною вірна дружина.

Позволь, матусе, рідного обняти сина !
Три рази простягнув спрагнені рамена,
Та материнська тінь зникала, як мара.

ОДІСЕЙ IZ ТІННЮ АХІЛЛА

Одісея, пісня XI.

Хвало й оплоте греків, завзятий Пелеенку
Питаєшся мене, як син Неоптолем ?
Достойний батька він, тарячий як той лев
Вітчизну за свою він громив воріженьків.

Коли нас увезли у зводливім коні
Троянці в Ілон ще й власними руками,
Командував я там і бачив, що бійці
Внутрі коня білili і дрижали.

Та не дрижить ні мить герой Неоптолем,
Рукою тисне спис, Аресовим лицем.
На мій сигнал він перший в город вскочив.

А зараз в честі він в данайській стороні.
На ці мої слова на батьківськім чолі
Я гордість й сльози щастя зочив.

СПІВ СИРЕН

Рожевим чар-пучком торкнула нас Зірница
Відкрила браму дня й лілейні паруси
Лебединим крилом ворушить до мети,
Аж радісно в душі і серце веселиться.

Знечев'я серед хвиль зазеленів острів.
Гірлянди білих дів виводять там танок.
Махають рукавом і просять у гурток.
Їх спів такий тужний, такий чарівний спів.

За те кругом Сирен костей мертвецьких гори.
Їх бачить Одісей, так рветься на погубу,
Лиш шнурів не зірве, прив'язаний до зрубу.

Втікай душе, втікай подальше від Сирен
Від зводних їх очей, їх іскряної змори !
В світ правди і краси скеровуй твій трирем !

IV

Вірші й оди

КАЛКА

У грізном мовчанні стальних шоломів:
„Чагоніза косих зметем холопів”!
Мстислав поклика соколино.
Деренчасто сумяльть сигнали боїв
Зловісне зближення ордине.

Вже русичі в коло втягнули вози,
З щитами червоними за них залягли,
Долоні стискають сокири.
Князі всі дванадцять з сльозами дружби
Цлунком пращаються в мірі.

Форкання коней, глухий тупіт копит
Залозним шляхом гуркочуть вози,
Залозним вороння курличе;
„Господь нам підмога”, князь кличе.

І глянуло око із воза Мстислава;
В долині волинців завзятих батава
Й гаптований златом прапор голубий.
Данило на білім гарцює із права,
На ліво галицький Мстислав Удатний.

І смуток захопив князя київлян:
„Хотів я в татарвою впоратись сам,
А треба було в спільну лаву!
Тепер нас у пастку узяв Субу-хан,
Готує нам купіль кривавий.”

Три дні відбивались вкраїнські герой
Мечами й сокирами крушили зброю,
Монгольські били черепи,
Над Калкою предки злягли.
В Європи й Азії двобої
Нас захистили, предки, ви!

ВІРША НА ТРЕНОС СМОТРИЦЬКОГО

Горе мені біdnій, горе нещасливій,
Закутій в кайдани, зогидженій, вбогій.
Колись королева, люблена всім світом
Поганьблена нині лукавим совітом.

Хто дасть мені сльози гарячі, жагучі
Солоні як море, гіркі та цінні,
Хай плачу — ридаю, хай долю згадаю
У матінки Церкви, в ці дні.

Стоять сиротами стривожені села,
Понуро чімують городи, міста.
Лиш гайворон кряче, над полем літає
В цім краю розп'ято Христа !

Наново Його розп'яли в Україні,
Усюди понура Голгофська тропа.
Щодень, щогодин там душі нівечуть,
Танцює на костях там Хам, Сатана.

Я плачу — ридаю і слези спливають
По лисях ручасем вночі;
Бо наші Владики так люто страждають,
Бо „вічну“ Церкви співають сичі !

Хто дастъ мені крила, політ соколиний,
Гранітну потужність орла.
В край Мартирів зліну, Визнавців побачу :
Героїв модерних Христа.

Де зрито усюди нові катакомби,
Де день-в-день палають офірні костири,
Де дітям марійські чотки видирають
І топчуть ногами кати !

Печора, Уфа, Алма-Ата,
Колима, Ухта, Краснояр,
Байкальське море, Камчатка,
Тундра і тайга, Сибір і Урал.

О світі лукавий, нещадний, неправий,
Переситом згіркий, байдужний в жазі,
Чу чуеш як „Тренос“ співа Еремія :
Смотрицького тужні жалі...

Та ні, не надармо ти мучивсь, Смотрицький,
До єдності Церкви муруючи шлях,
Лежиши в упокой в своїй домовині
І папський пергамент стиснув у руках.

Не видерти буллі з мертвої долоні,
Не видеруть віри з живучих сердець,
За кров і за муки, руйну, побої
Прибуде в отару ще більше овець.

ХРИСТОС ЦАР

Двадцяте сторіччя. Весна і літо.
Сімнадцятий рік.
Тюрми народів крах.
Чому, Московіє, ти волю зрадила,
Пішла на підлій шлях ?

Примітка : Максим Смотрицький, син Гарасима, в чернечому стані Мелетій, при кінці свого життя полоцький архієпископ, це найкращий представник другого покоління великих вождів українського народу на схилку 16 і на початку 17 сторіч. Щиро шукав усе життя Христової Правди й знайшов її в св. Унії, в єдності з Римом. Вмер у Дерманському монастирі 1633 р., притискаючи до серця Папську буллю, де була мова про повернення його до Вселенської Церкви. По його смерті діялись чуда. „Тренос“, цебто плач Святої Церкви Східної, Вселенської і Апостольської”, написаний М. Смотрицьким, вийшов з друку в 1610 р., і оплакував тодішнє положення Церкви на Україні.

Безжалально топчеш в грязь
Чому прaporи волі
І вже третина людства
В ярмі на твій приказ.

Іде влізливим маршем
Топче по всіх квітках,
Руйнує ціннощі духа,
Юдам промошує шлях.

Але не вбити Христа динамітом
Не знищити силу його;
Любов переможе над світом,
Й царство довічне дано !

Ми хочемо кожній людині
Сонця свободи й добра, —
Щоб нація кожна здобула
Державного волю життя.

В квартали Москви і Пейпінга
Визволальні батави прийдуть.
Визволальні прaporи замають,
І срібні сурми загудуть.

Поганьбленідвигнуться храми,
Замучені славу приймуть.
Роз'єднані чвар крамолами
На єдності стежку ввайдуть.

Потоптаний Київ ордами
Знов стане бастіоном слов'ян
І Кров Йосафата віками
Моститиме волі закон.

Христос Цар і Скеля Петрова,
Це — вселюдська єдноти будова !
Із могил
Встають Києва і Львова
Святі Мартири, єдноти борці.

Христос Цар і Скала Петрова
Правди визнавці !
Обличча людські від сонця ясніш,
Шумить християнський Париж.

Христос Цар і народи Азії й Африки
Стают під Його прapor
Народи Америки й Австралії
Приймають Його закон.

Христос Цар ! І Ватикану Горбок !
Колони, колони, колони;
Фатіма, Рим, Київ, Людд
Мільйони, мільйони, мільйони
В Церкву Вселенську ідуть !

СЛАВЕНЬ СВ. КИРИЛОВІ Й МЕТОДІЮ

Пісне, дзвени про солунців-братів,
Про два сонця ясні на зоряному небі.
У час, коли земля скривавлена в потребі,
З благаннями до Вас, о солунці, наш спів.
Ви у дальні пускалися дороги,
Ви заходили всюди, як щирі друзі.
Зустрічали Вас люди суворі,
Оці давній предки мої.

Білий хорват і дуліб усміхається привітно
До апостолів із пропором Христа.
Спрянгні народні уста
Туляться до чаш жадібно.
Кирило ходив з Божим словом
В далеку хозарську країну,
Посіяти добру новину
В Саркел і надволзький Ітиль.
Про твої діла гудили води
Влтави і Топлі, Ториски, Дніпра.
Визволялися із пітьми народи,
Будували кріпості Христа.
Вій пройшли принайменше півсвіту
Сіючи господні сімена.
На Ваш шлях зоріла все зоря
Вифлеємська зірка, із зеніту.
Побачу і в рідній країні,
Як в нетрях повстануть міста,
Пробивши камінні тунелі
Пройдуть туди каменярі
І Дух оживить в пустелі.
По жнивах за Херсонесом
Подавсь у Поліхрон філософ,
Де Господь Бог Саваоф
Покликав його з братом своїм.
І бачу :
За Чорногорою, за лісовою дугою
У пушті, де степові сугаки
Над Дніпровою сагою
І у степу, де кочівники.
Сkrізь підуть оновити
Багаті землі будівники
Христос —
Його заповіти.
Київ і Львів
Лавра і Юр
Золотобрамні церкви,
Школи, музеї і лікарні.
Проплив я моря і ріки,
Переходив край без кінця.
Всюди Христос —
Живий, великий,
Всюди Спаситель —
Творець життя.
Я оспівую труд великий
Солунців двох,
Рідних братів,
Славлю землю краси,
Де труд святців.
Всюди Син Божий
Живий, бессмертний,
Всюди Спаситель,
Всюди Його сини.

К В І Т І

Бачу діброви і переліски — яка краса !
З гротами скелі і водограї
— жива душа !
Заморське зілля і водоспади — срібна роса.
З мрамору німфи, чудні альтанки —
блізько ставка.

Землею, сонцем, торішнім листям
пахнуть ярки,
Онде нарциси і гіякнини стелять листки.
Сонце яскраве, рясно барвінок, зелень рястів,
Які мрійливі фіялки очі попід кущів.
Озеро рівне і чорний лебідь
Лине нечутно вздовж берегів.
Він вигинає водне свічадо
швидкий і довгий скреслює хід
З бриджів дрібненських. Тихо і радо
хмарина рине йому у слід.
Вечір прекрасний, прозірний, чистий
вбраний в лілейний хітон троянд.
Запаморочливий дух матіоли
все загортася в солодкий бран.
Тонкостатурні діти біляві несуть ковші
П'янких букетів з резед й конвалій
— в поклін красі.
Густо зростають, рясно квіткують
шипшина й глід.
Маслини, ірис, сон-трава, ясмин
— мов живопліт.
Молодик місяць ходить по небі
— мов нехотя.
В павиних вічок пуху цикада
— стриже лунка.
Хочеться жити, стати великим
поривом серця у чистоті,
Знати багато, світ полюбити
— у повноті.

МИТРОПОЛИТОВІ ЙОСИФУ СЛІПОМУ

Мотто :
Владико, Отче, ти за віру Життя
свое поклав.
Пісня в честь Св. Йосафата

Москою мучений за свободу сумлінь
Тайн Тройці богослов і учень Кир Андрія
Достойний Велямина брат й Іпатія Потія;
В його очах сіяє світ містичних вдохновінь.

Духовний великан у час змагань гігантів
Слов'янський патріарх, вершин дороговказ,
Атлант З'єдинення, Вкраїни Атаназ :
Твоє ім'я вкарбоване на картах фоліантів.

Здіймаєшся до хмар, о Кедре надливанський,
Красуєшся, мов пальма чиста та струнка,
Запалений геройською любов'ю до Христа,
Велику візію леліеш Могилянську.

Даремні роками труди усі Неронів,
Не їм зламати цей орлиній літ;
Про Йосифову вірність віками піде міт,
Його остане приклад надхненням мільйонів.

Як той вогненний стовп, що у пору ісходу
Ізраїля повів крізь степові кургани,
Так, князю, нас ведеш, закутий хоч в кайдани
У вільний Київ, Львів, до Хусту й Ужгороду.

Страждань Твого життя кожний момент
Господь зміняє в геройства плетениці;
Подібно, як в літургії зерна пшеннці,
Зміняються в любови монумент.

Отри слізозу, великий Отче й Брате
Бо за Твій труд і серця дар і скорботу
Он янголи ведуть Тебе в святу Гору
Тих всіх, хто вибілив в branня в крові Ягняті.

Вони пожилыці райської держави,
Одягнені в хітон тонких сніжних лілей,
Несуть Тобі дари небесних панацей
І мантію цінну, мережану в коралі.

В німому подиві вдивляємось у сиві скроні
І славимо Отця і Сина й Духа силу,
Що стільки величі у них вложила
Й цілуємо утомлені Святителя долоні.

Сусанна М. М. Гардіньє.

КОНЦЕРТ MIRO SKALI В ЛОНДОНІ 9-9 1956

Віночок квітковий, ніжний мов ореол,
Їй кіски огорта і перловий гердан;
І стрічки голубі, немою яркий символ
На темне болero спадають і на стан.

Трепетна і ніжна вона йде від куртини
З букетом пишних рож, призначених мистцеві.
Співець витає в ній посланницю Вкраїни,
Складає поцілуй їй на щічки рожеві.

Великий, пишний зал вірнув у транс магічний
І рідна слухачам ввижається земля;
Священні ланцюхи в один порив величний
Скували Бояна, народ, оце ніжне дівча.

В такий короткий час цей Тенор золотий
Оволодів простір духовною красою.
А цей духовний чар-безсмертний і тривкий
Надхніння німб кладе над Міри головою.

Куліш, Шуберт, Мюллер, полум'яний Шевченко,
Що вміли душу гріти аж до визвольних сліз,
Вони тут серед нас : Пуччині і Лисенко,
Такий святий підйом нам цей концерт приніс.

Поважно надхнені відходять українці
Із залу, де в серцях закарбували слід
Музики і співці. Сповнили іх по вінця,
І блеск сухий знання при ньому якже зблід !

Український переклад із франц. оригіналу

V

П'еса „Св. Іванна д'Арк”.

ВСТУП ДО П'ЕСИ „СВ. ІВАННА Д'АРК”

(Про актуальність епопеї св. Іванни д'Арк для визвольного шляху України)

Професор паризької Сорбони Жан Гітон сказав 25.2.1959 р. в радіопередачі : „Св. Іванна д'Арк — одна з шефів модерного духа Європи і світу. 1) Вона виявила, а радше — створила модерний патріотизм, любов до вітчизни, до рідної нації. Тому св. Іванна д'Арк — безцінний скарб не лише для Франції, але для всіх нашій світу”, зокрема для поневолених. 2) Св. Іванна д'Арк навчила нас, що понад уявні, часто суперечні інтереси та „рації стану” поодиноких народів стойть відвічний Божий закон, що його не сміє потоптати жодна нація, жодний державний муж. Цей Божий закон мають респектувати всі народи, під загрозою зазнати важких кар від трансцендентної Божої справедливості !

Отож св. Іванна д'Арк — це різький осуд по всі віки для націй-поневолювачів, для імперіалістичної політики тоталітарних держав; св. Іванна д'Арк — це клич неминучого визволення України та інших поневолених !

Дорогий читачу і глядачу п'еси : ці ідеї маймо стало перед очима, коли вдумуємось у світлу постать і діло Жанни д'Арк.

СВ. ІВАННА Д'АРК

Дія I

Червень 1424-го Р.Б.Здалека майорюють гори Вогези, вкриті ялинами та сніжними верхами. Св. Іванна, дуже молода, струнка дівчина, пасе ягнят. Ягнятам час до часу блеють за сценою. В руці куделиця. Зараз біля дівчини могутній дуб. Сонце в зеніті. Здалеку гомонить дзвін на Ангел Господній. Дівчина стає навколошки.

Ява перша.

Голос декляматора (-тки)

Пасла пастушка вівці в малині.
З блакиті неба, від сонця ока,
Йде Катерина шипшиннощока;
Грезетні коси-рої бджолині.

(З'являється св. Катерина. Наближається до Іванни й бере правою рукою ліву руку.)

Декляматор (з боку сцени)

Ще й Маргарита її зустріла.
В платті рожевому, в сяйві зірок,
З вінчиком на чолі із трояндних квіток,
Тринадцятирічна смуглявка мила.

З'являється св. Маргарита. Теж усміхається до Діви і бере праву її руку. Тоді обидві голублять Жаннину зачіску.

Декляматор

Довгими пучками пестять Жаннині косички,
Дзвінко сміються, мов срібні скрипочки
Коральовими устами.

Обидві святі (поважно)

Діво Іванно, ми — посланниці Неба,
Вітчизну звільнити тобі, Діво, потреба,
Ворога гнати шаблями !

(Діва припадає лицем до землі. Сильні прожектори — на естраду. В іх сяйві обидві райські пожилки відходять).

Ява друга.

(Раптове захмарення неба. Громовиця. З близького села чути крики, метушню й голосіння стариків, жінок і дітей. За хвилину сцену переїгають, втікаючи, група селян, хто з подушкою, хто з буханцем хліба, хто з куркою. Св. Іванна підіймається з колін).

Селяни (задихані) — Втікай, Іванно, втікай ! Годами *) запалили кілька хат у селі. П'яні такі. Грабують, бешкетують, вбивають ! Ох Боже ! (Група перебігає сцену. Чути тупотняву солдатів. Іванна стає за дубом, до якого почеплена ікона Пресв. Богородиці. Три солдати вбігають на кін. Лиця сп'янічені, в шоломах : один зі списом і міхом награбованого добра на плечах, другий з галебардою, а в другій руці — гуска. Третій із кролем і подушкою. Вони одурманені й захекані. Чути з-за сцени блеяня овець.

Всі три. — Ха, ха, ха ! От і пограбували французи. От страху їм завдали ! Год дам ! Ха-ха-ха !

(Чути блеяня переляканіх овець).

Том. — Ха-ха-ха ! Оце то здорово втікають люди від нас, як зайці ! Але, Фреде, Віллі, чи бачите, яка товстюща отара овець пасеться ?

Фред. — І пастуха не видно !

Віллі. — Певно й він дременув від хороших лицариків, як ми ! Ха-ха-ха !

Том. — Давайте, хлоп'ята, натовчем баранів, буде пишний, смажений біфтек на вечерю.

Фред (врадувано вимахує галебардою) — Давай, рубнемо штук із десь ! Вже буде пирування !

Віллі (видно втомлений кролем і подушкою) — Що ви, хлопці, подуріли ? Чи не досить нам добра, що вже награбували ?! А зрештою, куди його візьмеш баранчуків, коли в нас і так руки завалені ?

Том. — Що ти, Віллі, таким тюхтієм-нюньком зробився ? Істи, то їси за трьох; а нести худібку нема кому ! Ні, давай сюди баранів !

Фред. — Правильно ! От ти, Томе, дві вівці наткнеш на спису, я на галебарду, а ти, братіку, дві почепиш за пояс ! Давайте !

(В цій хвилині з-за дуба виходить св. Іванна з прялкою в руці)

Св. Іванна. — Геть мені звідси, паливоли і грабіжники чужого добра ! Ані мені не заторкни довіреного мені стада !

(Вояки стоять, як укопані. Діва загрозливо підняла куделицю. Вояки, за хвилину) :

Том. — (заскочений впадає у звичний тон бешкетника) Брат ! А от і вівчарочка ! Фред, Віллі, що за чепурне дівчатко ! (подаеться в сторону Діви, а за ним компаньйони) Гарна, годдам !

Св. Іванна (до Тома ще грізніше) — Облиш проклинати й дарма звати Боже ім'я, бешкетнику !

*) В час Сторічної війни (1337-1453) прозивав французький народ „годамами” англійських солдатів, що залюбки гукали в розмовах і в час бешкетів : „Год дам” (Боже прокляни) !

Фред (з подивом та острахом до друзів) — Іч, браток ! Таке красиве бейбі (2) — а як славно лається ! У, у, миє щеняtkо, пискухо (улесливо) дозволь тебе привітами по-лицарські, як нашу даму ! (вояки вдавано схиляють голови й тиснучи праву руку до серця, стають на праве коліно)

Вояки (глумливо) — Привіт Мар'яночці від лицарів його величності англійського короля !

Фред (підбігає до діви) — Дозволь, принцесо, тебе приголубити !

(В цій хвилині Жанна дає воякові сильного ляпаса.)

Фред — Ах, брати ! Ради Бога, от і вжарила мене ця льоренська Яга. Ради Бога, мало зубів не вибила !

Св. Іванна (чітко й рішуче) — Гетьте мені звідси, наброде, грабіжники ! I не тільки звідси, але й з усієї вітчизни ! Ваше місце в Англії ! (Солдати раптом протвережуються)

Том — Поволі, поволі, голя, дівчино ! Ти не знаєш, з ким маєш до діла (гордо) Ми — солдати його королівської вели...

Св. Іванна — Добре знаю, з ким маю діло : з п'янюгами й захватчиками чужих земель !

Віллі — Неправда, дівчино ! Ми визволяємо твій народ з ярма придуруватого дофена Карла і настановлюємо владу могутнього Генриха Шостого.

Св. Іванна — Ти сам придуруватий ! Так ! Ви визволяєте народ з останньої подушки, останньої гуски, ви топчете вашими куцими кіньми золоті лани моєї батьківщини, як сарана об'їдаєте все ! Гетьте на-північ, вертайтесь, звідкіля прийшли !

Том (сердито скеровує на дівчину списа) — Ти, не так дуже, дівко ! Чи не хочеш, бува, скуштувати оцієї залізяки, за твої слова ? (Діва стоїть невстрашно). Що, не боїшся ?

Св. Іванна — Тільки одного Господа, Царя Небесного, боюся. Той Господь звелів мені вигнати вас усіх із Франції.

Фред — Ха-ха-ха ! Ще того не доставало, що баба нас буде гнати з Франції. Чи ти не знаєш, дурненька, що в наших руках уся Франція аж по Люару, та що наші війська зачали облогу Орлеану ?

Св. Іванна — А я вас запевняю в ім'я Ісуса й Марії : заки жито пополові на полі, не буде ані одного захватчика над Люарою.

Том — Ну, це ми ще побачимо ! Але, хлопці, що ми тут з нею церемонимось ? Давай, зв'яжемо ми цю зміючку !

(Фред передає гуску в руки Віллі, що кинув подушку на траву. Том і Фред кидаються на Діву, щоб її зв'язати)

Св. Іванна (сильно гукає, наче воєнний сигнал) — Ісусе, Маріє і сило св. Михаїла архангела ! (завзято кидається на обидвох солдатів, б'є їх рукою і прялкою, зручно підставляє ногу, так що Том валиться на землю. Його шолом паде в траву. Віллі весь час з інтересом слідкує за боєм, з комічною мімікою лиця й тіла, як у монетних мечах англосаксів. З хвилиною, як Том повалився на землю, Віллі з дива розкриває рота й упускає домашніх тварин з рук).

Св. Іванна (дзвінким колосом) — Ісусе, Маріє ! Та сило св. Михаїла, Архангела ! (atakує Фреда й Віллі. В цій хвилині — скерувати сильний прожектор на групу)

Том (з острахом вдивляється понад голову дівчини) — Браття ! Що це ! Я бачу його, ангела, над головою дівчини. Панцер бліскучий, як золото; очі суворі, як месника, а в руках дворубний меч, піднятий проти нас ! Св. Михаїл Архангел !

(Вояки бліднуть з жаху, швидко упускають на землю всю зброю й панічно втікають. Прожектор гасне).

(2) Англосакси зовуть здрібніло „дитятком” представниць гарної статі.

Ява третя

(На сцену гамірно повертається група селян, що її ми бачили на початку другої яви. Тепер всі вони збуджено радісні. Шумно обступають св. Діву)

Жінки — Люба, мила! Прогнала годамів! (обіймають Іванку, цілують її)

Хлопець — Але й удирали від тебе ці грабіжники! Тільки п'ятами на-
ківали! От здорово! (завважує покидану зброю, шаблю, шолом
і т. д.) Господи Боже, от і зброю покидали зі страху лицарки!
Хлопці, давайте! (Чоловіки жадно розхоплюють зброю: хто гале-
барду, хто спису, один бере собі шаблю, інший надягає шолом).

Старики — Доно! Ми все бачили і чули, бо поховались за он тим ку-
щем. Ти — Богом благословена, ти — честь Льорену, ти — сла-
ва нашого народу! (Підіймає ще один шолом і надягає дівчині на
кучері) Ти мужня з мужніх. Тобі належиться цей найкращий шолом!

Св. Іванна (по хвилинітиші, з вогнем) — Браття милі, любі співвітчиз-
ники! Сповнилась міра їх несправедливості, сторічної кривди!
Господь зглянувся на слізози, почув стогін катованої вітчизни!
Вдарила пора візвольних боїв! Годі втікати, годі даремно сльози
лити. Господь сказав мені отут, біля цього довговічного дуба, біля
ікони Його Матінки: „Іванно, пора тобі вигнати ворога з Франції!”
Не буде він більше палити наші міста й села, не буде тратувати
своїми кінами наших ланів! Народе, підіймайся, як один муж, за
волю! Юнацтво, хватайте за зброю, гострітє списи й шаблі, гур-
туйтесь в лісові загони і буйте ворога, де тільки зустрінете його!
(Народ, сповнений ентузіазму, кричить) Слава, слава! До зброй!
За волю вітчизни! Геть зайдів із Франції! (Всі відходять, оста-
ється на хвилину сама св. Діва).

Дія четверта

(Іванна сама. За хвилину обережно надходить Реймонд)
Реймонд (в шоломі, з мечем при боці. Кланяється дівчині) — Вітай,
Іванно!

Св. Іванна — Вітай Реймонде! Які приносиш новини?

Реймонд (схильований) — Іванно, нещасна наша батьківщина! Від
Вокулеру пригнав в ліс під Домремі кінний гонець. Англійці знов
криваво розгромили наше в'йсько, зайняли всю осередню Францію
та дійшли до Люари. Довкруги Орлеану залягли вони широкі поля
і ліси, як та сарана. З ними в спілці бургундський герцог.

Св. Іванна — Не встигнуть пополовіти вівса, а вже ніодин англійський
вояк не поїтиме коня із Люари.

Реймонд — Коли ти говориш, я завжди знову зачинаю вірити в пере-
могу правого діла. Перед хвилиною я з моїми друзями бачив із лісу,
як годами панічно втікали з нашого села за Мезу (3), до бургундців.
Деякі із них були без шоломів і зброї. Вони як причинні, кричали:
Святий Михаїл Архангел!

Св. Іванна (усміхається) — Бо й справді мали чого налякатись! Мій не-
бесний покровитель з'явився отут кільком із них, загрожуючи їх ший
дворобним мечем.

Реймонд — Знаєш, але й тебе напевно злякалися вояки, бо ти дівчатко
не тільки вродливе, але й міцне, як батальйон війська.

Св. Іванна (усміхається) — Го, го, хлопчино, далебі й ти здорово пе-
реборщаеш. Правдивий славослов!

Реймонд — Ні Іванко, їй-бо не переборщую! Пригадуєш, як ще ма-
лецькими, ми цілим селом воювали на цьому вигоні з марсейцями (4).
як ти тоді сама одна видатно перетріпала цілу банду хлопчаків?

(3) Ріка, що пливе біля Домремі на північ у Бельгію.

(4) Марсей — сусіднє село до Домремі; Марсей симпатизував бур-
гіньйонам.

Св. Іванна (в задумі) Це було колись !

Реймонд — А хто минулого року палицею убив вовка, що з-за он того лісу наскочив на твоїх ягнят ?

Св. Іванна — Як тоді я врятувала біленьке, як сніг, ягня з нащеки кро-вожадного вовка, так тепер хочу спасти безталаний народ з ярма хижих наїзників.

Реймонд (по менті хвилювання) — Знаєш, Іванко, я сьогодні хотів би сказати щось важливого... Але... я такий несміливий супроти тебе. Чи дозволиш сказати ?

Св. Іванна (поважно) — Добре, хлопче, скажи ! Сподіюсь, що, як завжди, ти будеш чесний в розмові.

Реймонд — Ти сама знаєш, моя приятелько, що змалку ми обидвое дружили. Ніколи ні на хвилину не була ти байдужа моєму серцю. Від трьох літ чую і хоч часом в твоїх очах читаю (хіба не поміляюсь ?), що і я не є тобі, Іванко, чужий і байдужий. Оце місяць тому, як твоя середуша сестра Люізон вийшла замуж за Клоду-Марію. Ти — старша в сім'ї. Я вирішив іти добровольцем в нашу армію рятувати Орлеан. Заки це станеться, заки я піду на війну, я... (хвилина несміlosti) я прошу твоєї руки, моя люба подруго !

Св. Іванна (зворушене) — Реймонде ! Це правда ! З усіх хлопців-одно-літків Домремі ти єдиний ніколи не був мені байдужий. На жаль, те, чого зараз просиш у мене — неможливе !

Реймонд — Чому не можливе, Іванно ? Що станути могло б на шляху нашого щастя, нашої шляхетної любові ?

Св. Іванна — Ніщо не стане на шляху нашого щастя, хлопчику !

Реймонд (врадуваний) — О, то значить так, моя приятелько ? О, який я щасливий !

Св. Іванна — Чи можна піднятися на круту гору, не мавши ніг ? Чи можна напітись води не мавши уст ? Так теж ні ти, ані я не зможемо здобути щастя, як не будемо вірні кожний своєму покликанню від Господа.

Реймонд (ще не розуміючи) — Люба моя ! Вже сама гадка, що ти — моя, піддержуватиме мене серед жорстоких боїв та зміцнитиме в воєнних небезпеках.

Св. Іванна (поважно) — Я — твоя хлопче, але й усієї Франції. Я бачу, що ти ще досі не зрозумів мене. Одже я скажу тобі виразно : Реймонде, отут, біля того віковічного дуба звелів мені Господь звільнити народ з неволі. Взутра я йду до Вокулеру, просити месіра Бодрікура про панцер і коня та кількох вояків ескорти. З Божого велиння я маю довірити важливу таємницю дофінові Карлові.

Реймонд — Чудні Божі діла ! Ще дитиною зачував я від старших людей : як горе та злідні вітчизни нашої сповнять мірку по вінця, з'явиться біла голубка, що з орлиною відвагою кинеться на англійського шуліку. Діва з'одягнеться в сувору бронзу, закує сталлю ніжні груди.

Св. Іванна — Он чому, любий хлопче, нам треба слухняно піти за голосом Божим, за нашим покликанням ! (з надхенням) Голос Господній над водами, Бог слави громить, Господь над великими водами ! Голос Господній із силою, Голос Господній з величністю. Голос Господній ламає кедрini, голос Господній торощить кедри ливанські. Голос Господній викрещує вогняне полум'я (5).

Реймонд (ніжно) — Іванно, ти говориш із ще більшим вогнем, як наш кюрє (6) в проповіді на Великден. Я вірю, що Бог кличе тебе до візвольного діла. Я завжди відчував, моя сердечна подруго, що любов твоя така велика, делікатна та шляхетна, що не втихомирити її під солом'яною стрігою мужчин, де стільки дріб'язкових і жалюгідних турбот.

(5) Псалом 29 ,3-7

(6) Кюрє = парох

Св. Іванна (надхненно і пророче) — Отак сказав до мене Божий голос : „Мое слово живе та діяльне, гостріше від усякого дворубного меча, проходить воно аж до поділу душі й духа, суставів та мозків (7). Ніколи кохання мужчини не сколихне твого серця жаром швидкоминулих земських вітіх. Ніколи шлюбний віночок з мірти, барвінку і рути не вкращатиме твоїх кіс, ні не пестимеш до грудей солодкої дитини. Бог вибрав тебе із усіх дівчат світу, щоб прославити Мое ім'я серед народів, навчити їх, як дуже любити треба свою батьківщину, аж до найвищої жертви життя. Навчити тобою, що понад уявні і часто суперечні інтереси поодиноких народів є Мій вічний закон, який мусить респектувати усі нації землі. Ти розкриєш очі усіх поколінь на ганьбу усіх загарбницьких війн, розіб'еш колесо успіху гордих сусідів з Півночі, подаш спасіння героям твого народу та вкоронуєш короля у вільному Реймсі” (8).

Реймонд — Іванко ! Все це станеться, бо Небо з тобою ! А що робити мені, твоєму другові ?

Св. Іванна — З своїми однолітками іди захищати Орлеан, ні дня одного не зволікай : кохана вітчизна в смертній небезпеці.

Реймонд — Іду, Іванко, і хай Господь нас усіх благословить.

Св. Іванна — А я завтра іду до месіра Бодрікур прохати про супровід в Шіонон, до короля (хвилина задуми). Знаєш, мій друже, мені так дуже важко на серці розлучитись із батьками, сестрами, подругами і... тобою, Реймонде. Сам Бог цього хоче !
Прощайте, гори й долини, луки, гаї і квітки. Ах, чує серце мое, кидаю вас на завжди ! (плаче). Прашайте, любі, милі янгята, що нагадуєте мені Христову лагідність ! Кидаю вас без пастиря, бо поведу військові з'єднання на ворожі застави !

— Той, що заговорив в vogненному кущі до Мойселя на Хоривгорі, Той сам Бог посилає мене ! Господь — пастир мій, тому в недостатку не буду ! На пасовиськах зелених мене покладе, на тиху воду мене запровадить... Коли піду, хоча б навіть долиною темряви, то не буду боятися злого, бо Ти при мені (9)
(дає руку на прощення Реймондові. Завіса паде).

ДІЯ II

Ява перша. Відслона перша.

(І травня 1428 р. пополудні. Св. Іванна разом зі своїм двоюрідним братом Дюрандом Ляскар ідуть шляхом із Домремі в Бюрей-ле Пті, серед акаціевого гаю. Сонце, повінь квіток, спів солов'їв і весняні пахощі. Дюранд несе через плече торбину з харчами).

Св. Іванна — Дядечку (10), яка чудова весна, яка пишина наша Франція ! Скільки тут конвалій і фіялок !

Дюранд — Задержмося тут на хвилину. Пора спочити і перекусити (сидіа на придорожній, порослий мохом камінь. Розвиває міща й добуває хліб і сир. Усьо сам і подає окрасець і грудку сира дівчині). На, підкріплюсь, Іванко !

Св. Іванна — Дякую, дякую, дядечку, я — не голодна. Ви їжте, я ж тимчасом назбираю для дядини фіялок і конвалій.

(7) Лист Св. Павла до Єvreїв, 4/12

(8) За Шіллером, („Орлеанска Діва”, кінець прологу). Українські читачі й глядачі завжди матимуть на увазі визволення від Москви, коли св. Іванна говорить про французів та англійців.

(9) Псалом 23, 1-4.

(10) Насправді Дюранд був племінником матері св. Іванни, Ізабелли Роми. Але тому, що віком був він старший за дітей Ізабелли, вони звали Ляскара дядечком.

Дюранд — Гаразд, племіннице, тільки збірай поблизу, не віддаляйся!
Знаєш, які тепер часи! Війна! Усяка погань по гаях волочиться!

Св. Іванна — Добре, дядечку! (Іванна хвилину збирає квітки, а тоді сідає біля Дюранда, глибоко задумана і смутна).

Дюранд — Що це з тобою, дівчатко? Перед хвилиною була моторна, як білка й щебетлива, як зяблик. А оце тепер ти принишкла, як курча на дощі і похнюпилась, як середа на п'ятницю.

Св. Іванна (по хвилині) Знаєш, дядю, от ти згадав про війну й бешкетників-грабіжників. Страшно, що переживає вітчизна і від чужих і від своїх запроданців, бургійонів!

Дюранд — Ще й тепер не можу отрястись із пригноблення, побачивши перший раз твою парохіяльну церкву у Домремі, спалену, на пів розвалену, вікна в цурпалках!

Св. Іванна — Вже третій рік минає від цих страшних подій, а вони не сходять і мені з пам'яті: п'яні крики годамів, що вбивали, хто попав їм на очі; плач матерей із дітьми, рев худоби, заграви підпалених господарств і церкви!

Дюранд — До Бюрей-ле Пті доходили неясні чутки про події в Домремі.

Св. Іванна — Люди божеволіли з жаху і розпуки. Нам і кільком нашим сусідам поталило вирватись із цього пекла на землі й забігти аж до Нефшато. Там справді по-християнськи заопікувалась нами добра дама Русява.

Дюранд — Чули ми про неї в нашому селі.

Св. Іванна — По чотирьох днях ми вернулись до Домремі. Жахливі картини розгорнулись перед нашими очима. Багато домів і церква спалені. Всі наші господарства сплюндровані, ніде ані вівці, ані корівчини в стайнях. Вороги пролетіли, як ураган: все змили, нічого не залишили.

Дюранд — І це усюди так: від Кале — По Руан і Люару.

Св. Іванна — Нераз в ночі мої сестри Манжет і Овієт та й я сама зривались у ночі zo сну, тривожні кошмаром: наче кругом палахи хотить вогонь і гинуть під ножем найдорожчі особи.

Дюранд — Так, так, племіннице! Загарбницька війна — це діло нелюдське, диявольське!

Св. Іванна — І це триває від 1337 року. Запеклий ворог хоче взяти під ноги любому вітчизну. Усюди вбивства, грабежі і святоядства. Божі храми потоптані, хрести позрізуваючи, велика жалість по всьому королівству.

Дюранд — Господи Боже! І чого шукають у нас кляті наїзники!

Св. Іванна (щораз більше запалюється) — Цвіт нашого юнацтва розбитий в прах під Кресі, Пуатьє, Азенкуром! Але Бог не покинув солодкої вітчизни, бо зближається година розплати із неприятелем. Ще нічо не пропало, бо Господь Бог іде нам в підмогу. Королева Ізабо занапстила наш чудовий край, але дівча з цих околиць його врятує!.. Дівча з льоренських окраїн, Богом вибране! (11)

Дюранд (сильно схвильований) — Що? Що ти кажеш, Жането? Про яке дівча говориш? Нічого не розумію.

Св. Іванна (по хвилині) — Ця дівчина, що з Божого приказу має визволити країну — це твоя небога, Жанета.

Дюранд (зовсім приголомшений глядить на дівчину з великим страхом, чи вона, бува, не причинна. По хвилині з розгубленістю в голосі) Що, що ти кажеш, Жането? (хреститься) Чи ти, хорони Господи, не зсунулася з глузду? Чи розуміш, що ти кажеш?

(11) Автентичне від слів „що нічого не пропало”... Текст записаний у хроніках.

Св. Іванна (злегка усміхається. Говорить спокійно і рішуче) — Ні, любий дядечку Дюранде, заспокійся. Я — не причинна, я знаю, що говорю : Господь Бог, Цар Небесний мене, твою безтalanну Жанету, кличе гнати англійців із Франції.

Дюранд (спокійніш) — Ну, як це розуміти ? Ніяк не второпаю.

Св. Іванна — Так розуміти, як тобі кажу.

Дюранд — Як може прялка і куделиця пориватися до діла, яке не під силу самому дофінові Карлу і всьому його лицарству ?

Св. Іванна — Послухай, тобі першому я виявлю велику таємницю. Досі я про неї ні слова не сказала навіть рідному батькові і рідній матінці.

Дюранд (що з видним недовір'ям) — Ну кажи, я слухаю !

Св. Іванна — Літ за чотири буде уже : в червні місяці 1424 року я почула в нашому саду голос : Жането, Жането ! Повертаюся в сторону нашої церкви, бо звідти почула я заклик і бачу величезне світло; серед того сяйва бачу молодого лицаря надземської краси в блискучому золотому панцері з шоломом на голові й із мечем при боці. Я дуже, дуже настрашилась і станула навколошки. Але лицар усміхався заспокійливо до мене і каже — „Жането, будь добра й побожна, люби Господа Бога, ходи в церкву” (12). Опісля з'явився він мені ще три рази, в товаристві інших прегарних лицарів і я вже була певна, що це Божі янголи. Я полюбила їх дуже й усім серцем тужила за ними. Одного разу той, що явився мені перший, каже до мене : „Я Михаїл, покровитель Франції” (13). Я поклонилася йому до землі, а він каже дальше : „Велике горе зараз у королівстві Франції” (14). І зачав мені Св. Архангел розказувати про те, що діється у вітчизні : як дуже пригнічує її захватник англієць, скільки злочинів, крові і сліз несе з собою несправедлива довготрічна війна. (Дюранд слухає розповіді з ростучим інтересом). Одного разу зачав він мене потішати, що нам не треба впадати в тугу і розpac, бо він, янгол перемоги, приходить на землю звіщати близький порятунок для нашої країни. Він хоче приготувати когось, що має стати народнім рятівником (хвилина перерви). Я спитала Архангела, хто має врятувати вітчизну ? Тоді св. Михаїло вsmіхнувшись але й дуже рішуче : „Ти, Божа доню ! Іди, йди у Францію; так треба” (15). На ці слова я стала плакати гарячими слізами і кажу йому : „Я — тільки бідна дівчина, не вмію іздити верхи ані воювати”. Архистратиг ще раз повторив приказ „Йди у похід ! Дістанься у Францію. Це — дуже потрібне.” І янгол зник.

Дюранд (за часок) — Знаєш, Жането, я щиро признаюсь тобі : як ти перед хвилиною зачала розказувати про ці дива, я в душі зжахнувся : чи бува, не помутилось в голові нашій Жанеті, або що було б гірше : чи не диявольські це чари ! Але тепер — (з радістю і полекшою) тепер, я вірю, що Господь посилає тебе !

Св. Іванна — За якийсь час св. Архистратиг повідомив мене, що віршні події зближаються. Він пошле мені з неба св. Катерину і св. діву Маргариту, учительок, виховниць і повірниць.

Дюранд (цікаво і з подивом) — І ти справді побачила їх ?

Св. Іванна — Так, як бачу тебе, дядечку. Це діялось в саме полуднє 1424 року, в червні місяці. Сонце світило в зеніті. Здалеку загомонів шзвін на Ангел Господній. З синіх просторів неба, наче прямо від сонця, злинула до мене св. мучениця Катерина.

Дюранд — Як вона виглядала ?

Св. Іванна — 18-літня, чудова білявка, з личком і устами, як цвіт дикої рожі, із косами, як рої грезетних бджілок.

Дюранд — А св. Маргарита ?

(12) Історичне.

(13) Автентичне.

(14) Автентичне.

(15) Автентичне.

Св. Іванна — За хвилину станула біля мене і св. Маргарита. Смуглявої краси, вона виглядала на тринадцятилітну. У рожему платті, всійному зірками, з вінчиком на чолі із трояндних квіток.

Дюранд (в великому подиві) — І що вони тобі сказали, Жанетко ?

Св. Іванна — Вони обидві усміхнулись дружньо до мене й поцілували мене. Св. Катерина погладила мої косички, а св. Маргарита ніжно взяла в свої пальчики мою руку. Тоді зачали навчати мене на велике діло : рятунок вітчизни.

Дюранд — Бог іх устами заговорив до тебе, сестрице. Як ти, я рішений сповнить наказ. Що маю робити ? (16)

Св. Іванна — Поведи мене до сіра Роберта де Бодрікур, вокулерського полковника, щоб він послав мене до дофіна Карла.

Дюранд — Добре, я це зроблю !

Св. Іванна — Я щиро вдячна тобі, дядечку ! Тобі довірила я Божі задуми і ти мене зразу зрозумів.

Дюранд — Чи твої батьки знають про діло ?

Св. Іванна — Не знають. Хоч я люблю маму і тата, то ніяк не смію ім цього сказати. Боюсь, що батько не пустить мене.

Дюранд — А то чому ?

Св. Іванна — Десь рік по з'яві Вожда небесних Сил батькові приснився сон. Ніби бачить на рівнині рукопашний бій наших полків із ватагами бургіньйонів та годамів. Попереду французьких полків бачить лицаря - жінку в світловому панцері й шоломі, як на баскому коні веде полки в переможний бій і видає дзвінкі прикази. Мій батько приглядається більче цій лицарці і, кого він впізнає в ній ? Впізнав мене, бідну Жанету !

Дюранд — Цікаво, як цей сон впливнув на добрячого Якова ?

Св. Іванна — Тато довго нічого не говорили, наче здушували свої почуття на дні душі. Але врешті не видержали й розказали все мамі, а мати — мені. „Як”, казали тато в гніві, — щоб наша Жанета стала маркетанткою, волочилася з вояками по етапах ? Ні, цього ніколи не буде, я не позволю ! Скорше звелю синам втопити сестру в Мезі, скорше власноручно втоплю її, як щеня, аніж мав би я діждатись такої ганьби ! Он чому, Дюранде, я не смію довіряти цієї таємниці батькові.

Дюранд (рішуче) — Нічого, я вплину на мою небогу, твою маму й на твого тата, все виясню ім і заведу тебе до сіра де Бодрікур.
(встає) Давай, рушаймо в дорогу !

Св. Іванна — Рушаймо ! (спускається завіса).

Ява друга

Замок у Бодрікур над Мезою, весною 1429 (Меза — річка, розділяє Шампань і Лотарінгію). На сцені видно частину сходів в низу, що ведуть до приймальної зали. Великий, дубовий стіл. Вікно в багатому стилі з 13 ст., розкрите на замкове подвір'я, звідкіля гуде віддалений шум вояків та служби. Внизу сходів два вартові зо списами. Сір Роберт сидить на табуреті, за столом і сердито читає урядовий пергамент. Напроти нього при столі ще два триніжні стільци та лавиця під вікном. На столі графин із водою і чарка та глиняна посуда з червоним вином; каламар і гусяче перо та посудинка з піском; пісковий годинник на столі. Чура здіймається низькими сходами в зали, кланяється панові, кладучи праву руку на серце й смирно задержується біля входу зо спущеною головою.

Роберт (побачивши чуру зривається люто з міста) — Певно знов з цими яйцями (17) і молоком (передражнюються, наслідуючи чуру). Га ?

(16) автентичне. Дюрандові слова записані в хроніках.

(17) Мотив позичений із „Св. Іванні” Б. Шова. Початок.

„Пане полковнику, нема яєць, кури не хочуть нестися ! Пане полковнику, немає молока : корови не дояться !”

Чура (залаяканий криком барона) — Hi, паночку, вельможний і найясніший. Цим разом я не про молоко і не про яйця, а про щось важніше. Прийшов знов Дюранд Ляскар зо своєю небогою і просить допустити до лиця ясновельможного пана.

Роберт (Впадає в ще більшу лють. Розмашисто маршує по залі, врещті громить кулаком у дубовий стіл, предмети здригаються). — До сто парканадцять бісів і бісенят, чи не казав тобі раз на завжди : не хочу більше бачити на очі цього мужика з Бюреї, ані його причинної небоги ! Хто тут приказує, бевзю, йолопе, ти чи я ?

Чура (ще більше залаяканий, заікується) — Ви, ви, преясний бароне, приказуєте і ви в Вокулер важніший за короля, а я — бовдур неотесаний супроти вас. Де ж би я посмів іти проти панового виразного приказу. Але цим разом післали мене вставитись за Ляскаром і його племінницею два ваші найзнатніші й найулюблениші лицарі : Берtran de Пулянжі та Жан із Метцу.

Роберт (схвиливаний і непевний) — А де вони зараз обидва ?

Чура — Вони зараз на замковому подвір'ю, чекають, як ви поставитеся до прохань Жанни.

Роберт — Так ! Берtran і Жан — мої найщиріші й молодші товариші зброй. Ale, до сто тисяч бісів і бісенят, вони не мають права встравати в мої діла. Я — тут виразник королівської влади, а не вони.

Чура (трохи насмілився. Говорить із підкresленою покірливістю, але до речі і хитро) — Так, ваша величносте. Ale я чув, як вони говорили між собою : „Якщо до середдістя наш пан не вишло Жанні в Шіонон з підмогою королеві, то не довго нашому панові наказувати в Вокулер, бо впаде Орлеан.

Роберт (видимо знервований. Підступає до стола, п'є з поставця вино. По хвилині) — Приведи сюди цього нахального і вертлявого Дюранда; але самого, без дівки.

Чура (врадуваний, швидко) — Слухаюсь, пане полковнику ! (збігає по сходах)

Роберт (недбало розгортається при столі) — Гай, гай, люди ! Ви показалися ! Замучите мене своїми справами, живцем угробите. Ні на часок не даєте відпочити (п'є).

Ява третя

(Входить Дюранд Ляскар. Низько схиляється шапкою до самої долівки; за ним чура)

Дюранд — Мій найнижчий поклін ясновельможному панові де Бодрікур, капітанові на Вокулер і захисникові нашему.

Роберт (з підкresленою важністю) — Гей, ти, кметю ! Ty чого знову сновигаєш біля моїх світлиць ?

Дюранд — Ясний пане, не сновигав би я, якби не треба було !

Роберт — Що ? Чи вже рік тому не звелів я тобі не показуватись більше мені на очі ? Чи аж так кортить тобі подружити хоч з тиждень з пашоками і мишами у моєму підвальні ?

Дюранд — Хорони мене, Господи, від такої дружби з гризунами і від гніву ясного пана полковника.

Роберт — Ото й бо є (підходить зовсім близько до селянина). Казав я тобі точно рік тому більше не приходити з Жанетою ? Га ?

Дюранд — Казали.

Роберт — Казав тобі, що твоя небога вар'ятка і причинна ?

Дюранд (мне шапку в руках) — Казали, ясновельможний пане !

Роберт — Казав я тобі, кметю, вибити Жанету в обидві щоки ?

Дюранд — Казали, ясний пане !

Роберт (добуває меч і притискає його до грудей селянина, притисненого до стіни). І не звелів я тобі, до сто мільярдів бісів, відвести Жанету мерзій до її батька, щоб поклав дочку на лавицю і відмірив їй стільки ремінів, щоб їй вилетіли з голови появи! Звелів я це тобі, чи ні?

Дюанд — Звеліли, пане солоденький!

Роберрт — Ну, то чого ж, телепню, ти знову приволікся сюди з твоєю чарівницею?

Дюранд (спокійно і рішуче) — Бо вітчизна в смертній небезпеці, бо Франція — гине. Голоси сказали Жанеті: „Якщо до середпістя барон з Вокулер не вишле тебе до Шіонон, в підмогу королеві, то Орлеан здастся й французи остаточно програють.”

Роберт (відтягає шпаду від грудей селянина, помітно вражений рішучістю слів) — Добре, добре, я знаю, що вітчизна в крайній небезпеці. Але ти конче хочеш, щоб я осмішився перед королем і цілим світом висилаючи Карлу сьомому замість війська сімнадцятьрічну курочку, що?

Дюранд — Часом сімнадцятьрічне дівча може бути корисніше королю за цілі полки полохливих лицарів. Іменно, коли дівчину цю веде до перемоги Бог.

Роберт (нетерпливо) — Гаразд, гаразд. А що буде, як твоя небога — причинна, або одержима злім духом?

Дюранд — І я так зразу думав, пане. Але вистачить хвильку поговорити з Жанетою, вистачить бачити, яка гарна її поведінка в житті, щоб круто змінити думку і вірити, що з нею — Бог!

Роберт — А що буде, як вся ця історія покажеться обманом? Заявляю тобі, кметю, при цих свідках, що першого тебе повішу, як пса, на сухій гілляці.

Дюранд — Добре, ясновельможний пане! Я — згідний, тільки дайте Жанеті коня, зброю, й ескорту до короля.

Роберт — Мені треба ще, щоб сама Іванна доказала правдивість свого післанництва.

Дюранд — Чи в травні минулого року Жанета не впізнала вас, пане, серед десятка перебраних баронів в цій-то залі, хоч раніш ніколи вас не бачила?

Роберт — Так, це правда. Але сьогодні Жанета мусить ще раз доказати дар ясновидучості. (плескає в долоні, до чури). Гей, Жано, зви сюди в світлицю Бертранда де Пулянжі, Жана де Нульйон і дівчину.

Чура (по — військовому) — Слухаю, ясновельможний пане бароне (збирає східцями)

Роберт (до Дюранда) — Сідай! (Ляскар сідає на лавицю під вікном. Роберт доливає собі в чарку вина. Сідає за стіл).

Ява четверта

Входять Берtran de Пулянжі та Жан de Метц, а за ними Іванна Арк. Берtran de Пулянжі: флегматичний 36-річний лицар, замріяний і неговіркий, але рішучий і витривалий у раз порішеному. Контраст до свого друга, Роберта де Бодрікур: цей виглядає на 50-60 років; товстіший веліт, поверхово енергійний, насправді безвільний. Недостачу власної думки і рішучості маскує бурхливо поведінкою з челяддю та частими випливками. Жан de Метц — зовсім молодий лицар. Має 26 літ, білявий, лагідної й поетичної вдачі, з синіми очима).

Берtran — Ширий привіт тобі, потужний бароне з Вокулер

Роберт — Вітаю радо в себе, дорогий і бодрий Де Пулянжі.

Жан de Метц — Поклін вам, королівський капітане і мій опікууне!

Роберт — Здоров був, пишний красуне, оздобо французького лицарства.

Св. Іванна — Бон жур (18) любимий наш полковнику, бароне і мій до-
сторний пане !

Роберт — Лицарі, любі гості, сідайте !

Обидва лицарі — Дякуємо, наш бароне ! (сідають на дзиглики при столі)

Роберт (до Св. Іванни) — Сідай, дівчино !

Св. Іванна — Дякую, пане, я — постою.

Роберт (плескає в долоні) — Жано !

Чура (вибігає з кутка наперед столу) — Слухаю, ясний пане !

Роберт — Погости миших гостей найкращим, добре встоялим у льюху
шампанським !

(Чура збігає по сходах, а за хвилину входить з великими глянняним
жбаном і наливає в поставці двом лицаям і Робертові : три мужчины
встають із кубками в руках)

Роберт — Вип'емо, браття, за здоров'я нашого любимого дофіна Карла
съомого !

Обидва лицарі — Сотню літ ! (п'ють. Чура наливає вдруге в кубки)

Роберт — І за непереможний та героїчний цвіт французького лицарства !

Обидва лицарі (з запалом) — Віват ! Хай живуть ! (п'ють. Тоді всі три
сідають)

Роберт (до Св. Іванни) — Що скажеш, дівчино ?

Св. Іванна (сміливо, з довірливою усмішкою) — Те, що я вже мину-
лого року просила. Прошу дати мені коня, лицарську зброю і конвой
та пошли мене до дофіна. Так велить тобі Господь наш Ісус Христос

Роберт (заскочений чіткістю дівчини, нервово сміється) — Го, го, дів-
чинко ! Ти вмієш командувати мені не гірше генерала Лайр.

Св. Іванна — Я, пане, лиш вбога дівчина, дочка Якова Арк. Я не ко-
мандую вам, а вас благаю, бо вітчизна у великій загрозі під Орлеаном.

Роберт — То хто тоді присилає тебе тут із приказами ?

Св. Іванна — Розказує сам небесний Цар, Господь наш Ісус.

Роберт (по хвилині задуми) — А якщо ти помиляєшся ? Якщо голоси,
що ти їх ніби чула — звичайний обман слабої голови, або що гірше
— диявольська мара ? Хто тоді буде відповідати, як я пішлю тебе
в Шіон, собі на посміховище ?

Св. Іванна — Ви, ясний пане, не бійтесь так про те, що другі скажуть.
Саме головне, щоб був задоволений із нас Господь. Його воля —
це наша найвища команда. А зрештою, не ви самі одні повірите на
моє слово, мілий паночку. Ось шляхетні лицарі (показує рукою)
Берtran de Пулянжі та Жан de Нульйонон, ваші друзі, вірять у
моє післанництво від Бога, готові захищати мене в дорозі до Фран-
ції (19). Правда, панове ?

Берtran de Пулянжі — Так, чесний бароне. Я щиро переконаний, що
Бог хоче Жанетою врятувати вітчизну і я зобов'язуюсь провести
її безпечно аж до короля. Знаю, що і Жан de Метц однакової думки
зі мною.

Жан de Метц — Так, мій опікуне, мессір Роберте де Бодрікур. І я Пойду
з графом Берtranом і Дівицею. (на замковім подвір'ї стає гамірно).
Цілий Вокулер — захоплений місією Жанни. Ось послухай, як народ
гомонить, прочуваючи твою згоду. (гамір втихає)

Роберт (зворушений) — Ще одно турбує мене, дівчино. Я зовсім спо-
кійний за твою безпеку, як довго будеш в ескорті Берtrана й Івана.
Це лицарі без страху і плями і ставляться вони із деликатною ува-
живливістю до дам. Служитимуть тобі, Жанно — як лицарі своїй
дамі. Але... що буде, як попадешся на фронт під сам Орлеан. Мені

(18) Добрий день.

(19) В 15 столітті Лотарінгія звалася „окраїною“. Голоси кажуть
до Діви : Ўдь у Францію; ва ан Франс (літописи).

донасіли, що там в деяких частях замість бити, гнати англійця, розпаношилось гультьство, похмілля, й картограйство. Правдива Содома і Гоморра !

Св. Іванна — Не турбуйтесь за мене, благородний бароне. Господь завжди буде зо мною, під Його крильми я захищауся (20). Зрештою мої Небесні Посланки й подружечки, св. Катерина й св. Маргарита звеліли мені втяті косичку та зодягнутись по хlop'ячому (21).

Роберт (з полекшою) — А саме це і я хотів тобі порадити. Слава Богу ! Отож вирішу : зараз по полуничні виїдете до Франції. Крім вас (всі радіють, Жанета плаче зо щастя) і ваших обидвох чур поїдуть з тобою ще королівський посланець Коле з В'єни та лучник Рішар. (б'є в долоні) Жано ! зараз поведі мені Жанету в горницю до моєї подруги. Хай негайно вбере її в хlop'ячий костюм та скоротить косиці.

Чура — Слухаю, пане. (веде Жанету до світлиці)

Роберт — Дюранде ! Йди скажі від мене конюхові, щоб осідлав і вивів перед світлицю моого білого Росінанда.

Дюранд — Добре, милостивий пане, хоч правду сказати : враз із Жаком Ален ми зобов'язалися одному міщанинові купити в нього коня.

Роберт — Нічого ! Я беру цей довг на себе. Скажи теж моєму підкоморю запасті вас сімох харчами на два тижні (сідає). Зараз напишу вам вірчого листа (бере гусяче перо). Ага ! (лівою рукою добуває із шухляди гаманець), Берtranе, ось вам двісті золотих червінців, на видатки (дає гаманець баронові). Пане де Нуильонон ! Звели збройовничому внести сюди новий панцер та шолом із зброярні. (Жан де Метц виходить, а за часок входить з комплєтом зброй). За ним чура приводить св. Іванну підстрижену й у хlop'ячому вбранні. Всі приявні б'ють шумно в долоні)

Всі — Браво, браво, Іванко, наш лицарю ! (юрба знадвору). Віват Пюсель (22). Хай живе Жанна д'Арк ! Визвольниця, захисниця

Франції !

(обидва лицарі заходяться вдягати на дівчину кольчугу, панцер і шолом)

Роберт — Он, тобі, дівчино, в дарі мій власний меч.

Св. Іванна (прикладяє на одне коліно й цілує меч. Встає. Лицарі опоюсять її мечем.

Св. Іванна (врочисто) — Францію погубила жінка (23). Божою силою тепер я йду рятувати вітчизну. Сьогодні наші війська там далеко під Руврей, перший раз від ряду літ перемогли англійців. І хоч під Орлеаном зазнаємо поразку за поразкою, але в ім'я Боже запевнюю вас : сьомого травня здіймемо облогу Орлеану великою перемогою, з окликом : „Ісус Марія” ! (приявні хрестяться. На дворі бурхливі оклики : „Жан д'Арк, Жан д'Арк Ля Пюсель !

Роберт — Йди, йди і хай діється прирковане (24).

(Св. Іванна в супроводі всіх сходить сходами вниз. Заля пустіє. За хвилину за кулісами зривається буря людських голосів „Жан Арк” і „Орлеан” !

Завіса паде (Кінець другої дії)

(20) Пс. 91, 4.

(21) Історичне.

(22) Пюсель = дівиця (по франц.)

(23) Королева Ізабо, мати Карла VII, що сприяла англійцям і бургундійцам.

(24) Історичні слова.

З М И С Т

Голубі далі	5- 6
I. ПРОЗА	
Захист та прославлення укр. мови	7-12
Уривки з роману „Г. фон Офтердінген” Новаліса	13-14
II. СОНЕТИ	
Гошівська Пречиста	15
Київська Софія	15
Олег Віщий	16
Світлій пам'яті Степана Бандери	16
Осінь	16
Зорянє небо	17
До людства	17
Братам Карпатцям в Америці	17
Слузі Божому Кир Андрееві	18
Над могилою Кир Николая Чарнецького	18
Антігона	18
Свята Іванна д'Арк	19
Паризький Собор	19
На портрет Ізабелли Еспанської	19
Спів Есмеральди	20
Есмеральда	20
Бах	20
Моцарт	21
Бетговен	21
Вагнер	21
О, ні! Ти не цурайсь сонета	22
Мойсей і Сефі	22
Українським історикам	22
Нуманція	23
Дон Енріке	23
Зенобія Пальмірська	23
III. ЦИКЛ ПРО ОДІСЕЯ	
В країні лотофагів	24
В яскіні Циклопа	24
У чарівниці Кіркеї	24
Одісей і Навсікай	25
Одісей із тінню матері	25
Одісей із тінню Ахілла	25
Спів Сирен	26
IV. ВІРШІ Й ОДИ	
Калка	27
Вірша на Тренос Смотрицького	27
Христос Цар	28
Славень Св. Кирилові й Методію	29
Квіти	30
Митрополитові Йосифу Сліпому	31
Концерт Міро Скалі	32
V. П'ЄСА „СВ. ІВАННА Д'АРК	
Вступ до п'єси	33
Свята Іванна д'Арк	33

**Printed in Belgium
by
Imprimerie A. ROSSEELS
Rue du Canal, LOUVAIN
July 1960**

